

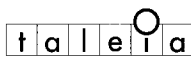
COORDINADORA CONTRA LA MARGINACIÓ

de Cornellà

COORDINADORA CONTRA
LA MARGINACIÓ
de Cornellà

*10 anys de solidaritat,
de denúncies i d'experiències*

Experiències de Pedagogia Social, 48

COORDINADORA CONTRA LA MARGINACIÓ de Cornellà

*10 anys de solidaritat,
de denúncies i d'experiències*

Fundació Serveis de Cultura Popular
· 1996 ·

Coordinadora contra la Marginació

Coordinadora contra la Marginació de Cornellà
Hermenegild Goula, 3-5
08940 Cornellà de Llobregat
Aptat. de correus 115, Cornellà
Tel. 375 01 02

Text redactat per Pedro Carrión Pardo,
a petició de la Fundació Serveis de Cultura Popular.

Primera edició: desembre de 1996

© Fundació Serveis de Cultura Popular

Edició realitzada per Alta Fulla
Passatge d'Alió 10, 08037 Barcelona

Imprès a Grup 4, S. A.
Antoni Bori, 37, 08912 Badalona
Dipòsit legal: B. 45.994-1996
ISBN: 84-8000-083-X

■ Experiència i compromís

Nos tocó vivir una juventud en que no existían oportunidades. Ni para una correcta formación ni para un empleo digno. Sin salidas y con la tarjeta del paro como identidad, fuimos conociendo el «ocio de las calles»: la heroína, las comisarías y las cárceles. Somos pobres...

Aquestes paraules expressen què és la marginació i qui és el marginat. Reflecteixen, perfectament, qui són els joves que van crear la Coordinadora contra la Marginació de Cornellà i que continuen actuant-hi. Són, també, un eco del que el lector i la lectora trobareu a les pàgines d'aquest llibre que teniu a les mans.

Escric aquestes línies de presentació en un moment en què només fa un any que estic en contacte amb ells i amb elles. Ha estat un any intens, amb experiències fortes, que s'han plasmat en un compromís amb les persones de la Coordinadora, amb les seves denúncies, els seus projectes i les seves actuacions.

Quin camí em va portar a la Coordinadora? Hi ha cinc moments que marquen el meu procés de sensibilització, de coneixement i d'integració.

1991-1992. Durant les vacances de l'estiu passo llargues estones xerrant amb el meu germà Joan N. García-Nieto. Aquestes converses es van prolongar fins al dia que va mo-

rir, el 23 de juliol de 1994. Hi van aparèixer temes com la presó, la privació de llibertat d'alguns joves treballadors per penes anteriors no complertes, la droga, la falta de recursos per accedir al mercat de treball i l'autoocupació. Les paraules del meu germà van ser les que em van obrir, per primera vegada, a realitats que jo coneixia poc o, més ben dit, no coneixia gens.

24 de juliol de 1994. És el dia de l'enterrament del meu germà. Conec personalment alguns dels joves de la Coordinadora: la Carmen, en Pinto, en Michel, la Fani, en Pedro... Recordo les flors que van portar, amb una dedicatòria que recollia unes paraules de Bertolt Brecht.

Abril de 1995. És una data clau. Llegeixo unes entrevistes realitzades pel meu germà a alguns dels joves de la Coordinadora, amb la finalitat de publicar-les com a testimoni d'unes vides desestructurades en la infància i en l'adolescència a causa d'una societat que genera exclusió social, i que van esdevenir plenes de vitalitat, de treball i d'illusió en la joventut, després de passar mesos i anys a la presó, gràcies a l'amistat i la solidaritat amb els amics i companys. Les seves paraules són un testimoni de la lluita contra la marginació i, definitivament, m'obren a realitats noves, m'impulsen a unir-me als seus projectes de lluita i de reivindicacions socials.

Setembre de 1995. Un dimarts al vespre assisteixo, per primera vegada, a una de les reunions-assemblea que, setmanalment, fa la Coordinadora. Vaig escoltar i vaig observar. Vaig fer-ho durant unes quantes setmanes. Em preguntava moltes coses: m'hi podré integrar?, com els parlaré?, què podré fer, jo? Em sentia diferent. Hi havia en Manuel, la Carmen, en Pedro, en Blas, en Boni, en Javi, el Ratón, en Chispi, l'Àfrica, l'Antonia, mare de dos presos, en Sebastià, germà d'un altre pres, l'Alfonso, l'Antonio, la Maite i altres nois i altres noies que anaven i venien. Hi havia també en Lluís, la Manola, en Benigno i la Mari, que formen part, com jo, de la comunitat cristiana Joan N. García-Nieto de Cornellà. Hi havia els que són subjectes d'exclusió social, i els que, per consciència solidària, treballen al seu costat.

Els que assisteixen a la reunió exposen el problema que tenen o bé el problema que té un col·lega. L'assemblea els analitza, es debat el que convé fer i es decideixen els passos que cal seguir. És fonamental que l'afectat o l'afectada sigui ell o ella el que vulgui sortir de la situació en què es troba. Se'ls orienta, se'ls motiva i se'ls anima que s'enganxin al carro de la Coordinadora. La manera d'actuar és nova per a mi. S'escolta, es decideix, sense cap imposició.

Desembre de 1995. Centre penitenciari de Quatre Camins. Visito un pres. Fa dos mesos se n'ha aconseguit el trasllat des de Valladolid a Catalunya, per facilitar-li la proximitat amb la seva mare. Està malalt, molt malalt. És el meu primer contacte amb el món de la presó. Som tres els que hi anem, ens apropem a la finestreta per comunicar al funcionari que tenim concedit un *vis-à-vis*. Dues hores d'espera per confirmar l'entrada. Aquest espai de temps em permet d'observar els familiars, que van a comunicar-se amb el marit, el fill, el germà, el company... Qui hi ha darrere els murs? Els més poc afavorits, les classes més «baixes» d'una societat que exclou i margina... Van cridant: «Primer torn!, segon torn!..., cal deixar tot el que porteu als armariets!» Finalment, ens criden. Ho deixem tot: bossa, cartera, paraigua, i som acompanyats pel vigilant que, amb unes claus gruixudes, obre i tanca les portes. Per fi arribem a la sala on ens espera en Juan Antonio. Vam estar sols amb ell. Després de poc més d'una hora, altra vegada portes metàl·liques que es fan córrer i es tanquen. Allà dins queda el nostre amic, altre cop sol en la seva cel·la. Gairebé vint anys a la presó, tota la joventut. Darrere de la seva història, llarga i complexa, descobreixo la persona. Una persona que pateix, que està malalta i que necessita suport. Una persona que és més important que les coses i a la qual cal donar tant ajut humà i jurídic com sigui possible perquè surti de la presó. Això és el que fan la Gemma i el José, uns joves advocats que combinen la seva professió amb el compromís social. Intueixo, cosa que corroboraré al cap d'uns quants mesos, que la presó no resol els problemes. No n'ataca l'arrel.

A partir d'aquest moment procuro oferir i posar el que *puc* i el que *tinc* per al treball i els projectes de la Coordinadora, que és, com diu en Javi, «una família en la qual cadascú posa el que pot sense ànim de lucre». És la meva primera i gran

experiència i, també, el primer ensenyament que rebo; això m'impulsa a l'acció i m'ajuda a descobrir el valor de les persones.

Al llarg d'aquests mesos, formant part d'aquesta «família» que, com totes les famílies, té problemes, llums i ombres, descobreixo i aprenc moltes coses més, tant en les actuacions col·lectives com en les personals. Descobreixo que el col·lectiu dels marginats és molt gran. Compartint i estant amb ells i amb elles, colze amb colze, descobreixo qui és el marginat: el que és fora dels circuits que generen benestar i un nivell de vida i de treball dignes, que la Constitució garanteix a tots els ciutadans.

Descobreixo la pràctica desinteressada de la solidaritat. Ho exemplificaré en dos casos. Un pres sense família a Catalunya necessita un domicili a Cornellà per poder tramitar-li els permisos. Immediatament, algú ofereix casa seva. El segon, una persona que està en procés de rehabilitació de drogodependència, sense feina, amb dos nens i la dona embarassada, demana ajut. És la primera vegada que ve, que parla i que se'l coneix. Davant el quadre familiar exposat, no es dubta a proporcionar-li l'ajut que sol·licita. En tots dos casos, res a canvi. I sempre és així.

Descobreixo que es tracta de lluitar pels drets humans, civils i socials bàsics. Descobreixo que la lluita contra la marginació és una tasca política, que els problemes no són individuals sinó socials. Descobreixo la voluntat i la capacitat per organitzar-se i crear formes alternatives a l'economia de mercat per mitjà dels projectes d'autoocupació. Descobreixo el valor de les persones, les mesures alternatives a la presó...

Aprenc un sentit profund del compromís, de la convivència i de l'amistat. Val a dir que també sorgeixen diferències i tensions, de vegades fortes, que també es dona una certa competitivitat, però una competitivitat no per *tenir* sinó per *sobreviure*. La companyonia i l'amistat ajuden a superar les tensions. Es viuen i es comparteixen els problemes. Aprenc que és una tasca molt complexa i que cal una identificació personal i vital amb el que pateix, amb el que no té veu, amb l'exclòs social.

Aprenc, també, la rebel·lia i l'inconformisme davant l'exclusió social. La Coordinadora està en contra de la marginació, treballa i lluita no pas per esmorteir-la sinó perquè desapa-

regui. No busca rehabilitar i integrar, això és insuficient. Vol un repartiment més just dels béns i de les possibilitats que s'exigeixen de la societat i de les institucions.

Aprenc a rebre l'acollida i l'afecte dels que són rebels i marginats. El seu desig és «que cada dia hi hagi més gent normal amb nosaltres». Són les paraules dels okupes i les okupes de La Vakeria de l'Hospitalet, quan assistim a unes xerrades sobre la marginació i el poder, organitzades en aquell marc. Volen una aliança entre els sectors marginats i els que tenim una consciència de classe per una societat més justa i solidària.

Uns ensenyaments pràctics de solidaritat desinteressada, un altre sentit de la companyonia i de l'amistat, l'acollida i l'afecte a aquells que la societat oculta o condemna, la rebellia davant la injustícia i la capacitat d'autoorganitzar-se, és el que m'ha donat i em dona la Coordinadora contra la Marginació de Cornellà. Gràcies.

Aquesta experiència personal i moltes coses més és el que trobareu els que tingueu aquest petit llibre a les mans.

Al primer capítol s'explica, primerament, la història de la Coordinadora des que va néixer a mitjan anys vuitanta fins al seu desenvolupament actual, com a marc que fa possible que la persona exclosa socialment s'organitzi per sobreviure, i denunciï i intenti transformar la societat. En el segon capítol s'analitzen els àmbits d'actuació següents: la pobresa i l'exclusió social, els presos i les presons, les drogo-dependències, l'atur i l'autoocupació i, finalment, les polítiques socials. El tercer capítol presenta dues persones clau en l'origen i el desenvolupament de la Coordinadora: Joan N. García-Nieto i Eugenio García del Rincón. Al final hi ha un annex en el qual s'expliquen algunes de les activitats pràctiques de la Coordinadora entre 1993 i 1995.

La Coordinadora té una missió utòpica i de futur. Hi ha un camí començat que, entre tots i totes, volem dur a terme perquè la nostra societat sigui més justa i solidària. Perquè sigui una realitat el lema que «Les persones són més importants que les coses».

María Carmen García-Nieto París
Cornellà de Llobregat, 23 de setembre de 1996

■ El Cornellà de mitjan anys vuitanta

Cornellà, convertit en el centre de la comarca del Baix Llobregat, havia estat al capdavant de la lluita social i democràtica contra la dictadura franquista durant la dècada dels setanta. La manera en què es van desenvolupar els esdeveniments durant la transició política cap a la democràcia i els importants canvis econòmics, iniciats en paral·lel, van fer que Cornellà es transformés d'una manera considerable, en només una dècada.

El creixement explosiu anterior de la població que havia fet del Cornellà de 1975 una ciutat amb més de 90.000 habitants (la meitat nascuts fora de la localitat) es va detenir dràsticament en la nova dècada. Del creixement explosiu es va passar al creixement zero. Si a mitjan anys setanta els nens eren numèricament el sector més important de la població, en els anys vuitanta aquests nens, convertits en adolescents i joves, van passar a ser el grup majoritari.

La crisi econòmica, que va sacsejar de manera brutal tota la comarca del Baix Llobregat a partir de mitjan anys setanta, va significar la necessitat d'adaptar l'estructura econòmica a les noves condicions productives i a les innovacions tecnològiques del capitalisme. Ben aviat es constatà la manca de viabilitat de moltes empreses per adaptar-se a la nova situació que el context nacional i internacional anaven marcant. Es va produir, així, una desindustrialització important. La indústria, sector bàsic de l'economia local, va perdre pes de

manera continuada sobre el conjunt de les activitats econòmiques i això portà a un descens molt fort de l'ocupació industrial (des d'aleshores només van créixer els serveis i el comerç).

Ja l'any 1985, i un cop superats els anys pitjors de la crisi, les conseqüències de la reestructuració dels diversos sectors industrials havien deixat la seva empremta: empreses desaparegudes, polígons industrials pràcticament desmantellats, plantilles reduïdes al mínim i rigorosament productives, inseguretat en el dret al treball i por de l'atur. La pèrdua continuada de llocs de treball no es va compensar amb la creació de nova ocupació, sobretot al començament, i això va fer que l'atur es disparés fins a nivells socialment perillosos.

L'atur i l'economia submergida es van convertir en dues realitats en la vida del Cornellà dels anys vuitanta. Quantitats ingents de joves arribaven a l'edat de treballar i no trobaven el seu lloc en el mercat laboral. L'atur juvenil va arribar a una taxa de més del 50% i es va fer tòpica la frase «un de cada dos joves està aturat, un de cada dos aturats és jove». Tantes dificultats per accedir al mercat de treball per a tantes persones (joves i dones a la recerca de la primera feina, treballadors d'edat avançada, adults sense una professió especialitzada) van generar el desenvolupament de l'economia submergida, que es va convertir, per a moltes famílies, en l'única activitat laboral que permetia la supervivència.

Durant massa anys el mercat de treball va tenir les portes tancades, i això marcava la ciutat per molts anys més. En una comarca on, només deu anys abans, la consciència de ser obrers era motiu d'orgull i de cohesió social, es va estendre la insolidaritat entre els que tenien el privilegi de treballar i els aturats, va créixer una generació de joves sense expectatives i molts valors anteriors es van anar perdent.

Els anys setanta, Cornellà i el Baix Llobregat havien representat un problema polític per al Règim, a causa del nivell de desenvolupament que havien adquirit els diversos moviments socials, de manera molt especial el moviment obrer. La influència de tots aquests moviments i l'agonia cada vegada més pròxima del franquisme havien creat un ambient considerable de reivindicació democràtica compartit per amplis sectors de la població.

L'evolució dels esdeveniments polítics i les conseqüències socials de la crisi econòmica van portar la societat, després de l'eufòria democràtica dels primers anys, a la passivitat i al desencís quant a la possibilitat de canvis profunds de la situació. Els que mantenien els llocs de treball i l'estatus social van moderar les seves actituds i els que eren castigats per la crisi i l'atur no trobaven solució als seus problemes. Es va començar a considerar la política i els polítics com un tot, massa vegades allunyat dels problemes reals de la gent, i es va anar perdent la sensació que amb la mobilització popular les coses es podien canviar.

La base sobre la qual es va establir aquest canvi en les actituds polítiques respecte a la dècada anterior obeïa, en gran part, a la consciència que la democràcia, el nou sistema democràtic, consistia a delegar l'acció política als diferents partits. En l'àmbit sindical es va anar abandonant l'activitat reivindicativa tot esperant que les solucions vinguessin dels diversos pactes socials, i la vitalitat de les entitats ciutadanes, de manera especial de les associacions de veïns, va iniciar una clara decadència.

Tots aquests canvis van tenir una repercussió important en les formes de vida quotidianes i en les maneres de pensar de la població de Cornellà. Uns valors i unes maneres d'entendre la realitat determinats van anar desapareixent i, com a resultat de les transformacions profundes que es produïen, se'n van generalitzar uns de nous.

Pel que fa a la cultura del treball, predominant fins aleshores, es van començar a produir fissures importants derivades de la introducció massiva de nous missatges entre la gent, més d'acord amb la nova situació econòmica i política que generava un nou capitalisme. Un capitalisme que ja era vigent feia dècades en les societats europees democràtiques i que no solament basava el seu poder en l'extracció de la plusvàlua directa de la classe obrera en els processos de producció, sinó que també imposava un model de vida altament consumista.

Es va anar interioritzant la idea que, davant del fracàs de les opcions socials i transformadores, cadascú havia de mirar per ell mateix. Les pràctiques solidàries van quedar desfasades de la realitat i es va anar obrint camí una manera de pensar més individualista que, a poc a poc, amb la reactivació

econòmica d'anys posteriors, acabà generalitzant una manera de viure que tenia com a única fita la consecució de l'èxit personal.

Cada vegada va anar sent més important l'estètica que l'ètica. A tot això hi va contribuir, també, la importància adquirida per la cultura audiovisual de consum, a través dels mitjans de comunicació i d'entreteniment. La televisió, amb l'ampliació d'oferta que van comportar les cadenes privades i el vídeo domèstic, va acabar convertint-se en el mitjà bàsic de creació d'opinió pública i influent, en gran manera, sobre els models de comportament de la majoria.

En aquest context de canvis profunds, l'augment de la comissió de delictes, sobretot dels considerats delictes contra la propietat, i l'expansió del consum i del tràfic de drogues, duts a terme, la majoria de vegades, per joves o fins i tot per adolescents, van provocar una alarma social molt gran, molts cops exagerada. Mitjans d'informació i interessos socials i polítics determinats van fabricar el concepte d'*inseguretat ciutadana* i la paraula *droga* com a fenòmens causants, per si mateixos, de tots els mals i contra els quals calia protegir-se.

L'absència total d'una reflexió, no solament dels ciutadans sinó també de les institucions i entitats, sobre quines eren les causes i les veritats de tot allò, van dur la gent a la petició constant de més seguretat. Davant d'això, les autoritats responien amb l'augment de la vigilància, el control i la represió com a solucions a uns problemes que tenien les arrels en les pròpies característiques de la nova societat que s'havia anat configurant.

La població jove s'havia convertit en el grup social més castigat per les conseqüències de la crisi econòmica. Allunyats del mercat de treball i engruixint les llistes d'aturats, una gran part dels joves del Cornellà dels anys vuitanta va viure amb dificultats la seva incorporació al món adult, que aquells anys continuava basant-se en el fet de disposar d'un lloc de treball per mitjà del qual aconseguir la independència econòmica, i d'un habitatge per crear una nova família. Per a aquella generació, la ja malparada cultura del treball dels seus pares i germans grans no era gens suggeridora i, lògicament, va augmentar entre les persones que hi pertanyien l'anomenat «passotisme», la indiferència i el rebuig cap a les alternatives polítiques i sindicals.

Del món d'aquests joves va desaparèixer gairebé del tot l'associacionisme formalitzat, i se n'hi va desenvolupar un altre de característiques més informals, la majoria de vegades allunyat de l'adult. Els centres d'ensenyament, els llocs de diversió i el carrer en van ser els punts de referència.

Un sistema educatiu caduc i unes escoles massificades, que van començar a arrossegar nivells de fracàs escolar alts, es van convertir en l'únic marc en què s'havia de contenir tota una generació, que vivia en una frustració permanent entre les expectatives socials establertes i les poques possibilitats d'arribar a abastar-les.

Un lleure basat en el consum sustentava les relacions dels joves en els bars, els pubs i les discoteques, al voltant de les diverses modes que s'importaven successivament i en què la música i els seus ídols feien un paper determinant. Els mateixos joves van ser, més que protagonistes, subjectes passius d'aquests canvis, moltes vegades promoguts per l'interès d'extreure rendibilitat d'aquest col·lectiu potencial de consumidors de tota mena de serveis i d'articles subsidiaris en què s'havien convertit les masses d'adolescents i joves.

Altres joves van tenir problemes seriosos per créixer dignament. Impossibilitats per treballar, expulsats del sistema educatiu, amb famílies en dificultats i desorientats socialment, molts van ser atrapats en les xarxes de les drogo-dependències, un altre negoci —en aquest cas del mercat negre— que també va començar a donar beneficis molt grans als que, des de les altures, en movien els fils. Molts d'aquests joves no van poder trobar una altra sortida; després d'una adolescència difícil, la delinqüència apareixia com l'únic camí a través del qual es podia sobreviure i obtenir tot allò que la creixent societat de consum oferia, però que ells no podien aconseguir des de posicions normalitzades. Aquesta espiral conflictiva no va fer altra cosa que agreujar-se a causa del rebuig social i de la intervenció repressiva de l'Estat, en uns anys en què els recursos socials de les diferents administracions eren pràcticament inexistents.

Durant la dècada dels vuitanta, en els diversos barris de la ciutat, i rere l'aparença d'una vida normalitzada per a la majoria, també hi vivien els aturats de llarga durada, els joves amb dificultats, en molts casos drogodependents i després

afectats per la sida, jubilats amb pensions mínimes, ancians malalts o desatesos i minories ètniques, que van acabar de formar aquest grup social exclòs i condemnat, en una societat cada vegada més rica quant als aspectes materials com la que començava a dibuixar-se al final d'aquella dècada.

Un altre mecanisme d'exclusió social va ser de tipus cultural, derivat de la impossibilitat d'entendre coherentment la realitat canviant i de no disposar de la informació necessària per progressar en una societat cada vegada més tecnificada i competitiva. El nou analfabetisme funcional implicava no saber interpretar en benefici propi la multitud de missatges i pautes de comportament nous propis d'una societat que es modernitzava amb passes de gegant.

En tot aquest procés de canvis dut a terme, les polítiques econòmiques, socials i culturals desenvolupades des de les administracions públiques es van orientar fonamentalment als sectors socials majoritaris, però no hi va haver, ni hi ha hagut, polítiques per a la població exclosa socialment. Davant d'aquests sectors hi ha hagut, sobretot, oblit, una mica de caritat des d'unes quantes institucions i, en molts dels casos, repressió, quan els símptomes de la pobresa es feien molestos o perillosos per als suposats interessos de la majoria i per a la imatge de modernitat i progrés a través de la qual la majoria de les opcions polítiques justificaven la seva gestió i la seva activitat pública.

Cornellà, igual que la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, es va anar configurant com una societat dual i segmentada, on la majoria va anar adquirint un nivell de consum que li permetia de satisfer les seves expectatives, representades simbòlicament en el fet de poder disposar d'un cotxe i d'aparells electrònics que donaven prestigi i entreteniment, i de tenir accés a una segona residència. Mentrestant, altra gent es quedava sense cap perspectiva per progressar. Una minoria important que quedava exclosa i per sota dels mínims indispensables per sentir-se satisfeta, en uns temps en què ser pobre no volia dir exactament no tenir res per menjar, sinó no tenir mitjans per assolir els paràmetres de benestar establerts socialment.

■ Les primeres experiències d'ajut mutu

Els orígens del que actualment és la Coordinadora contra la Marginació es localitzen ja a mitjan anys vuitanta, a través d'unes primeres experiències de relacions personals solidàries i d'ajut mutu entre joves. Les condicions de vida dels barris canviaven acceleradament i una nova generació de joves creixia en aquell context ple d'incerteses. Eren aquelles primeres trobades a casa d'en Manolo amb els xavals del barri, on ells explicaven els problemes que tenien. Havien pertangut al grup de joves de l'associació de veïns quan eren adolescents; en Manolo els havia fet d'educador i els coneixia bé. Ara, expulsats de l'escola o amb fracàs escolar, sense perspectives d'ocupació i amb les drogues circulant al seu voltant, ho començaven a tenir difícil. Els referents associatius estaven en crisi i fins i tot entre els adults predominaven les actituds plenes de dubtes. Així que, l'any 1985, Any Internacional de la Joventut, aquests xavals explicaven coses com ara aquestes:

Iba con un compañero del trabajo y, a los doscientos metros, se para un Land Rover y una furgoneta de los monos y nos dicen que subamos, sin darnos ninguna explicación ... Íbamos por la calle, iban subiendo gente por la cara en la furgoneta. Nada, no nos daban ninguna explicación. Se paraban, iba alguien andando por la calle y p'arriba. Se bajaba uno, te pedía el carné y p'arriba. Cuando la furgoneta se llenó nos subieron a la comisaría que también estaba llena de gente, de personal que habían cogido por ahí ... gente joven. La gente no sabía por qué estaba allí. Entonces hicieron que nos calláramos todos, que apagáramos los cigarrillos. Empezaron a hacernos fotografías de cuatro en cuatro, nos metían en un cuarto y nos iban haciendo fotos ...

Estábamos en el bar, los municipales de los cascos habían pasado varias veces mirando. Entraron y pidieron los carnés, un chaval que estaba con su mujer les dijo que no lo tenía, que se lo había dejao ... se lo querían llevar, al chaval. Claro, nosotros, al ver aquello, en protesta, todos nos pusimos el carné en la boca y nos fuimos hacia ellos ... los policías, al ver aquello, empezaron a sacar las porras y los sprays. Éramos once y se armó la bulla allí ... que si dame el carné, que si no te lo doy. Empezaron a llamar coches, se juntaron unos cuantos. Que si entra p'adentro ... nos metían por una puerta del coche y salíamos por la otra. Al que se resistía, pues con las porras eléctricas esas y con los sprays te echaban en los ojos ... Nuestro delito era sublevarnos a la autoridad ... total, que al final

nos llevan a la comisaría de la Policía Nacional; nos llevaron allá arriba con los secretas. Iban llamando uno por uno ... A mí me metieron p'adentro y se ponían: venga, ríete ahora, venga ríete ahora, que p'aquí que p'allá. El que manda allí, el que está en el cuartichi, me decía: yo te puedo denunciar, te puedo hacer esto y lo otro ...

¿Por qué creéis que pasa todo esto? Yo pienso que lo que está pasando es porque nos gusta ir con el pelo largo, porque tenemos una forma de vestir ... y porque estamos a falta de trabajo. La gente no tiene lugares donde ir y se reúne en la calle, un bar, unos futbolines ... no tenemos otra cosa que hacer. Van a molestar a los que menos culpa tienen.

Sota la coartada del concepte d'«inseguretat ciutadana», l'actuació policial es va convertir, davant de la manca d'altres recursos socials, en una persecució quotidiana per a molts joves. També aleshores vam començar a conèixer la realitat de les presons —l'Eugenio feia gairebé un any que era a la presó de Lleida com a pres preventiu— i com s'anaven convertint, a poc a poc, en el lloc on anaven a parar els xavals dels barris que acabaven robant i atracant. Presos, ja abans d'entrar, en les xarxes de les drogodependències, sobretot de l'anomenada heroïna. Desorientats, sense expectatives clares i totalment desinformat, molts es pensaven que era el mateix l'haixix, les pastilles o el cavall, que aleshores ja circulava àmpliament. La ciutadania demanava més policia i les autoritats no sabien sortir de l'absurd de «La droga mata».

Però a poc a poc es van començar a escoltar, moltes vegades sota formes musicals noves, que després s'etiquetarien com a *rock radical*, veus aïllades de protesta sorgides de l'entorn juvenil mateix. Amb més ganes de cridar que coneixements musicals, amb molta més ràbia que poesia, una nova interpretació de la realitat començava a circular de casset en casset. Així, la gent de l'associació de veïns La Miranda d'aleshores, sempre a l'aguait de les noves alternatives, va organitzar un concert amb La Polla Records. Allà es va posar una primera pancarta demanant diners per a en Miguel, que era a la presó. Entre la penya es muntaven i es desfeien grups, el més proper, Libertad Kondicional, que va durar poc més d'un estiu però que era tot un símptoma del que es començava a pensar:

Contra la heroína

En los bajos fondos se oye comentar
que hay heroína para comercializar.
Están implicados en todo el percal:
Macario el comisario, un viejo empresario
y dos o tres bancarios.
Hoy tres mil jóvenes se han picado...
¡Qué bien, qué bien para el Estado!
Traficantes de heroína,
meteros por el culo la jeringuilla.
¡Chuta, hija de puta!
Llenas de sangre, llenas de sangre,
están en todas partes, las encuentras en las calles.

Siniestra

Rechacemos esta sociedad,
las ilusiones y los pactos reformistas.
Luchemos en las cárceles, destruyamos las cárceles.
La evasión es un acto revolucionario.
Centenares de prisiones, miles y miles de leyes,
pero no hay orden ni paz social.
Las leyes burguesas protegen la propiedad,
leyes levantadas en contra de oprimidos y marginados.
La suprema expresión de la ley no es el orden,
son las cárceles.
No más cementerios de personas vivas.
¡Presos a la calle!

L'any 1987 també va ser mogut en l'àmbit estudiantil. Hi va haver vagues importants generalitzades i llargues, sobretot en els instituts. Els motius, certament difusos per a la majoria, eren l'excusa per demostrar a la societat el malestar d'una generació que se sentia, en gran manera, exclosa. Grups minoritaris de joves entraven en contacte i compartien idees de rebel·lia i ganes de fer coses; s'assistia al naixement d'un moviment alternatiu sempre divers, que més endavant aportaria, com a dos dels seus àmbits d'actuació concreta, l'okupació i la insubmissió.

Entre algunes persones es va mirar de crear un projecte de treball sobre Recollida Selectiva d'Escombraries al barri. Després es va intentar posar en marxa can Vilella —una masia llogada prop d'Igualada— com a berenador i casa de colònies, amb la finalitat que pogués servir de projecte d'autoocupació per a un grup de joves del barri i que va fracassar

davant la falta d'interès i de suport de l'Administració local. A Cornellà, i davant l'absència total de locals i espais propis per als joves, aquestes diverses tendències van cristal·litzar en l'ocupació, aquell mateix any, d'una antiga fàbrica-taller, que es convertiria en el Lokal Social.

■ L'ocupació del Lokal Social

Un matí de primavera, i després de reunions infructuoses amb diversos regidors, una vintena de joves es van encadenar a la porta de l'Ajuntament de la ciutat demanant locals autogestionats, davant de l'estupefacció de la ciutadania i la sorpresa dels polítics. L'acció pacífica i reivindicativa es va acabar amb una actuació policial desproporcionada: cops, empentes i ruixades d'esprai. Fins aquell moment els encadenats havien estat repartint un full en què, entre altres coses, explicaven:

En Cornellà, se nos está negando el poder desarrollar aquello que nos gustaría hacer, en especial a la gente joven. No sólo se nos castiga con el paro (con lo que esto nos representa), sino que se nos ha nombrado ENEMIGO PÚBLICO Nº 1 por el comisario jefe del reino: Barrionuevo.

Nos ofrecen diversiones y objetos de consumo donde todo funciona a base de pelas ... y, además, donde la gente se vuelve idiota. A esos negociantes no les interesa la juventud, sino su pasta. ¡BASTA YA! Queremos montarnos nuestras propias historias. Muchos jóvenes a los que les gustaría vivir fuera de la familia, siguen obligados a depender de ella mientras no tengan recursos ...

VIVIENDAS PARA LA JUVENTUD, y tanto hablar de la gente que se montaría su medio para sobrevivir, y no tienen ni siquiera donde probarlo. LOCALES PARA TRABAJAR, donde poder poner un taller de artesanía, un almacén para trapería, etc.

El Ayuntamiento es capaz de gastarse millones trayendo estrellas o haciendo festivales, y se niega a darnos locales que no cuestan nada y no se utilizan ...

Finalment, aquest decidit grup de joves va acabar ocupant una antiga fàbrica-taller abandonada, situada al carrer Barcelona del barri Riera, que començà a netejar i a arranjar immediatament per crear aquell espai tan buscat que fos autogestionat pels mateixos protagonistes. El Lokal Social,

*Encadenada a la porta de l'Ajuntament
per exigir locals autogestoniats (1987).*

que va ser com es va batejar simplement el local o els locals, seria una de les primeres experiències de l'època del fenomen que després s'etiquetaria com okupació.

Durant aquells primers anys de l'ocupació del Lokal i després, es va anar reflexionant sobre tot allò:

Se han ido creando espacios de convivencia alternativa que jóvenes sin recursos recuperan de la especulación urbanística o del abandono, ocupando casas o antiguas naves industriales que acondicionan y rehabilitan. Su carácter libertario e informal favorece el encuentro de diferentes colectivos, grupos y personas que la lógica del sistema capitalista excluye y margina. Por estos «espacios liberados» pasan jóvenes que, por una razón u otra, están al margen de los valores del sistema y defienden otros como: el antimilitarismo, el ecologismo, el feminismo y el derecho a expresar la desesperación.

Estos locales autogestionados favorecen el restablecimiento de los vínculos comunitarios y crean pequeñas redes de comunicación entre determinados sectores juveniles críticos. Estos cauces de acción colectiva ofrecen a los jóvenes una respuesta a sus problemas que no encuentran en los partidos políticos, sindicatos y demás agentes sociales.

En ellos se realizan diversas actividades autoorganizadas por los propios jóvenes, ofreciendo un marco de relación, diversión y formación. Para poder desarrollar sus proyectos, estos jóvenes han de enfrentarse al muro de reticencias y desconfianza que el barrio tiende a levantar a su alrededor. Es una difícil tarea superar la estigmatización que determinados aspectos, comportamientos y símbolos generan entre los vecinos. En muchas ocasiones sus quejas, formales más que fundadas, son la coartada que los poderes públicos necesitan para acosar y, si pueden, eliminar estas experiencias, siempre críticas con lo establecido.

Al cap d'un any, i després de negociacions dificultoses amb l'Ajuntament, en què hi va intervenir l'associació de veïns del barri, s'acceptà el fet de l'ocupació i es van aconseguir uns plans de treball i els materials necessaris per iniciar la rehabilitació de l'edifici: el Lokal era una realitat. Es van realitzar diversos actes festius i informatius, es van organitzar diferents grups d'activitat, es van habilitar locals per a assajos, es va muntar un bar i es començaren a arranjar algunes dependències com a habitatges en els pisos superiors. Més endavant, aquests pisos habilitats servien per acollir diverses persones i famílies joves que no tenien cap alternativa millor.

Arreglant el Lokal Social (1987).

L'èxit d'assistència que van anar adquirint les activitats que s'organitzaven i el caràcter crític de molts dels joves i grups que funcionaven al voltant del Lokal van anar portant a una dinàmica d'enfrontament amb l'Ajuntament —actuacions policials determinades, tancament de bars, repressió de manifestacions... Així es va fer palès en un article demolidor publicat a *El Periódico de Catalunya* el 10 de juny de 1989, signat per la redacció del rotatiu però, sens dubte, promogut des del poder local i que es titulava a tota pàgina: «Un conflictivo local juvenil atemoriza a vecinos de Cornellà. Presentadas denuncias ante el Gobierno Civil y el fiscal jefe de la Audiencia. La vida nocturna se centra en peleas y enfrentamientos entre bandas».

Diferències sobre com funcionar, com situar-se davant la pressió municipal i com entendre la problemàtica que es generava amb el veïnat derivada de l'èxit d'assistents i de les hores en què es realitzaven determinades activitats, van portar a limitar l'horari del bar i la realització de concerts. Una part de la gent va començar a adequar l'espai de la planta baixa per poder-lo utilitzar com a magatzem per desenvolupar un projecte d'autoocupació, que després seria el projecte Recicla.

Es va anar formant, també, un Grup Propresos, que es començà a interessar per la situació en què es trobaven alguns joves coneguts que eren a la presó o que en sortien molt deteriorats i sense expectatives —en Paco feia anys que era allà dintre, s'havia autolesionat més de vint vegades i estava malalt; en Sebas va sortir del penal del Puerto de Santa María gairebé com un cadàver.

Paral·lelament, l'any 1988 es va organitzar una Campanya contra l'heroïna, es va repartir un adhesiu, es va editar un dossier informatiu i, sobretot, es va estendre la idea de rebuig respecte a la drogodependència d'aquesta substància que estava causant tants estralls entre els joves del barri. Alhora, es començà a denunciar la manca gairebé total de recursos socials i sanitaris per atendre els afectats i les seves famílies —no sabíem què fer amb en Boni, els germans Cuesto, en Pico, la Cati...; el seu destí no podia ser la presó o l'oblit, ells i molts altres necessitaven ajut i atenció. Des del començament hi va haver una manera diferent d'abordar aquest tema tant respecte a l'opinió pública com respecte a

l'Administració. De fet, el primer adhesiu, editat un any després per la Coordinadora, reclamava: «Recursos socials i no policials».

■ 1990: la creació de la Coordinadora

Cada vegada participava més gent en el grup, sobretot els que tenien problemes penals, de drogues, d'habitatge i d'atur. I també hi participaven els familiars, sobretot les mares, que vivien amb impotència, i sense entendre-ho, el perquè de la situació dels seus fills. Alguns no tenien ni els mitjans més elementals per moure's —l'Elvira anava en metro a la Model a veure el seu fill; comptava les parades amb cigrons, no sabia ni llegir ni escriure. Lentament es va anar aprofundint en l'anàlisi de les causes de la marginació i s'anaven definint línies d'actuació, sempre molt pràctiques i amb la tendència d'ajudar persones concretes. Així, l'any 1990 es va decidir legalitzar el grup com a associació i constituir la Coordinadora contra la Marginació de Cornellà.

El tema més important aleshores era aconseguir els indults per a en Miguel i en Manuel, dos joves que tenien 5 i 7 anys de presó pendents, respectivament, per un delicte comès feia anys. Després d'haver estat acollits aquí, estaven plenament integrats socialment i amb ganes de sortir-se'n. Vivien al Lokal i participaven en la creació del projecte Recicla. Era una injustícia que no es podia permetre!

Va ser per aquest camí, totalment desconegut, que es va entrar en contacte amb Enrique de Castro primer i amb Madres Unidas contra la Droga després. Així vam conèixer l'experiència de la Coordinadora de Barrios i dels Traperos de Emaús de Madrid. Va ser el descobriment d'una gent que, des de feia temps, estava treballant en allò que nosaltres tot just començàvem.

Es van organitzar actes informatius amb l'associació Salhaket de suport als presos del País Basc, amb l'Enrique i les mares de Madrid, es va participar en la concentració estatal «1992: 500 años de mendicidad» i en una primera trobada de grups i associacions de tot l'Estat. Al cap de poc temps, algunes mares es van organitzar més específicament i van crear l'Asociación Adelante.

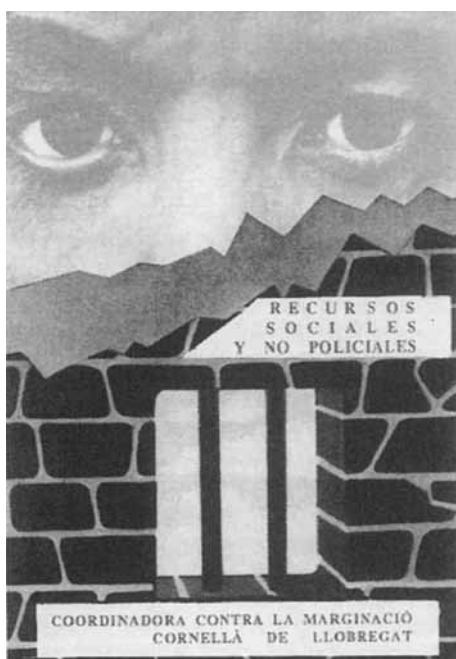
El maig de 1990, la Coordinadora, ja legalitzada com a associació, presentà una comunicació a les jornades «Entitats i Municipi» que es titulava «Les persones, més importants que les coses» i en la qual, després d'explicar la situació personal d'una vintena de joves de Cornellà concloïa:

... Hi ha pobresa, hi ha marginació, hi ha gent privada dels drets més elementals. Les causes que provoquen tot això ... són problemes socials derivats de la desigualtat econòmica i cultural. No obstant això, la hipocresia de la major part de la societat i de les institucions és fer els ulls grossos i afavorir els mètodes repressius de sempre, tot i que està absolutament demostrat que no serveixen per a res. Augmenten el patiment de les víctimes, traslladen el problema d'una plaça a una altra, d'un bar a un altre, o bé l'amaguen en una presó massificada i degradant ... Pobresa al final del segle xx no és solament no tenir res per menjar, sinó que és no tenir els mínims econòmics, culturals, de salut i d'habitatge assegurats. No s'hi estan dedicant els recursos necessaris ... situant les necessitats de les persones per damunt de tota la resta de coses ...

Un any després, i coincidint amb la campanya electoral per a les eleccions municipals, la Coordinadora va fer pública, i va entregar-la a cadascun dels candidats, una carta en què, entre altres coses, es deia:

La marginación, entendida como la privación de los derechos fundamentales de la persona, sigue produciéndose aquí y ahora, aunque muy frecuentemente se olvida, se extiende sobre personas de carne y huesos: personas que viven en la pobreza, parados, trabajadores en precario, ciudadanos con problemas irresolubles de vivienda, drogodependientes y sus familias, presos y ex-presos, afectados por el sida, jóvenes que la única cosa que heredan de sus mayores es precisamente la marginación ... La falta de imaginación de los Servicios Sociales Municipales, cuya actividad es más simbólica que otra cosa ... Se habla demasiado de «Cornellà, ciudad de progreso» o bien de «Cornellà, ciudad olímpica» y muy poco de la necesidad de conseguir una ciudad más humana y solidaria. Todo esto demuestra que para los cargos públicos las cosas son más importantes que las personas.

Després de moltes gestions i d'un aprenentatge accelerat, vam anar tirant endavant els indults, primerament el d'en Miguel i després el d'en Manuel, que abans va haver de passar-se sis mesos a la Model. En una carta oberta, amb el suport de diferents entitats ciutadanes i publicada en diversos mitjans de comunicació el setembre de 1991, es deia:

Campanya contra l'heroïna (1988).

Primera enganxina de la Coordinadora (1990).

El pasado mes de mayo, Manuel ... ingresó en la cárcel Modelo. Todo fue muy rápido ... Desde hace tres años Manuel ha ido estabilizando su vida y la de su familia en Cornellà: ha creado su propio proyecto de autoempleo ... y ha logrado solucionar su problema de vivienda. Todo esto, aunque muy elemental, ha resultado tremendamente difícil teniendo en cuenta que Manuel, como tantos otros, ha padecido desde su infancia carencias de todo tipo ... Desde su ingreso en la cárcel, hemos realizado todas las gestiones posibles ... con magistrados y fiscales que entendían del caso, con el Ministerio de Justicia, Ayuntamiento, Síndic de Greuges, dirección de la cárcel Modelo, Serveis Penitenciaris de la Generalitat ... Nos vemos en la necesidad de formular algunas preguntas: ¿Para qué sirve la cárcel, sobre todo en casos en los que se ha logrado la reinserción? ... ¿Por qué se eternizan las peticiones en los despachos mientras que, curiosamente, se resuelven en cuestión de días las que afectan a gente famosa? ¿Es real la igualdad ante la ley? ¿Dónde está la sensibilidad de las instituciones ante el trabajo de las entidades que combaten la marginación? ... ¿Puede pensar Manuel que es justa la Justicia? ...

En tot aquest procés de posada en marxa de Recicla com a projecte autoocupacional, de legalització de la Coordinadora com a associació i de consecució dels indults, s'havia conegut en Joan N. García-Nieto, que des d'aleshores va estar sempre present amb la gent de la Coordinadora.

El 1992 ja començava a ser evident que s'estava desenvolupant un genocidi molt particular amb molts joves del barri, que van començar a pagar molt car la drogodependència i les seqüeles de ser seropositius, les seves vides desestructurades, les detencions i els anys de presó. Impotents i indignats en vista d'això es va decidir de publicar el text següent:

RECORDATORIO. Paco Quero de 32 años, Sebas de 29, Alis de 17, Alfredo de 18, Cati de 25, Susi de 22, Carlos de 23, Pinocho de 21, Cañete de 29, Dani y Chema de 19, los hermanos Manolo de 19 y Simón de 24 ...

Todos ellos y otros más, vecinos nuestros que anónimamente murieron víctimas de las drogas y de las enfermedades derivadas de ellas. Muertos justo cuando tenían que empezar a vivir.

Esta sociedad de «triunfadores» que hacen víctimas a los que padecen desde muy jóvenes la falta de medios, de justicia social y de solidaridad de las instituciones y, por qué no, de la sociedad en general.

Nuestro recuerdo a todos ellos y nuestro esfuerzo para hacer posible que colectivamente tomemos conciencia de que el problema es de todos.

■ Recicla: projecte autoocupacional de joves

Des del principi s'havia fet evident que un dels grans problemes que hi havia darrere les situacions d'exclusió social i de marginació era l'atur i les dificultats importants per accedir al mercat de treball, cada vegada més restrictiu. Sense experiència laboral i sense formació, trobar una feina digna amb què guanyar-se la vida era pràcticament impossible. Aquesta constatació i el coneixement de l'experiència Traperos de Emaús de Madrid va portar a muntar, partint del no-res, el projecte d'autoocupació Recicla.

Els començaments van ser difícils. L'estiu de 1989 es va anar elaborant la idea i, al cap de pocs mesos, sis persones a l'escalf de la llar de foc d'un dels espais habilitats com a habitatge al Lokal Social, van començar a desenvolupar el projecte a partir d'una reunió setmanal en què es planificava la feina i les gestions que calia realitzar.

Es va fer un primer balanç positiu sobre la viabilitat del projecte i es van començar a realitzar treballs de manteniment i jardineria en un institut de Formació Professional de la ciutat; es va comprar una primera furgoneta de segona mà molt barata per iniciar les primeres recollides. De conduir, ja se'n sabia, ara només faltava treure's els carnets. Es va decidir muntar un negoci de drapaire, habilitant com a magatzem, taller i oficina la planta baixa del Lokal Social i centrar-se en el camp del reciclatge.

En un primer informe titulat «Trapería y reciclado. Trapero de Emaús», el setembre de 1989, es deia:

¿QUIÉNES SOMOS? Somos un grupo de jóvenes que hace tiempo que nos conocemos; hemos participado o colaborado en diferentes experiencias de carácter colectivo y cooperativo. Últimamente algunos de nosotros hemos trabajado en Traperos de Madrid unos meses ... hemos pensado que un proyecto similar puede ser viable y necesario en Cornellá. Todos nos encontramos en paro y sin cobrar subsidio alguno. Miguel de 23 años, Jaime de 25, Blas de 26, Fani de 17, Manuel de 24 y Carmen de 21, que tienen un niño de 3 años. Nos encontramos con graves dificultades para acceder al competitivo y selectivo mercado de trabajo, debido a nuestra falta de cualificación ... a no ser que aceptemos unas condiciones de trabajo en muchos casos ilegal, mal retribuido y superexplotado. Hace tiempo que pensamos que lo mejor es optar por la creación de nuestro propio autoempleo en algo que tenga utilidad social y que sirva, una

vez consolidado, a otros jóvenes del barrio que atraviesan situaciones difíciles. ¿QUÉ PRETENDEMOS? Constituir una asociación de jóvenes para trabajar en Trapería y Reciclado (recuperación de muebles, electrodomésticos y ropa).

L'objectiu era crear una empresa petita de caràcter cooperativista en què cadascú se sentís propietari del seu lloc de treball i en què s'assegurés un sou per poder viure dignament. Es pensava en un projecte creatiu, autogestionat, democràtic, ecologista i solidari. L'activitat laboral consistia bàsicament en la recollida de mobles, d'objectes de la casa que ja no es fan servir i de roba, la restauració artesanal d'antiguitats i la venda.

Per mitjà de la coneixença d'en Joan N. García-Nieto es van començar a aconseguir els primers ajuts econòmics, un préstec de Càritas i subvencions de la fundació Acció Solidària contra l'Atur per comprar eines, maquinària bàsica i un camió. Es van obtenir els tres primers plans d'ocupació i es van iniciar les negociacions amb l'Ajuntament per realitzar les tasques del Servei de Recollida Municipal de Mobles i Trastos Vells. També es va establir una relació estreta amb el Servei d'Assessorament per a la Creació d'Empreses de l'INEM.

L'activitat en els camps de la restauració i el reciclatge, les recollides de paper i roba, els transports particulars i les neteges d'espais van anar augmentant. Es van fer millores de la infraestructura bàsica, —magatzem, taller i oficina— i s'organitzà part de la nau com a exposició per a la venda al públic. Es va veure la necessitat d'organitzar-se millor constituint àrees de treball diferents i de formar-se —gestió d'empresa, ofimàtica, restauració i ecologia. Es va elaborar una carta de presentació de Recicla i es va editar i distribuir una primera propaganda dels serveis que oferia l'empresa.

L'any 1990 es van guanyar els 1rs Premis a la Iniciativa Ocupacional convocats per l'Ajuntament de Cornellà. Es va començar el procés per obrir un establiment comercial de venda al públic que, un temps després, s'inaugurà amb el nom de Corcó. Es van aconseguir plans d'ocupació nous i es va començar el Servei de Recollida Municipal de Mobles i Trastos Vells per mitjà d'una contracta amb l'Ajuntament. Es va comprar un tercer vehicle, tot s'anava fent més complex; en aquella època es van gravar uns quants programes per a TVE-Catalunya i s'edità un vídeo propi sobre l'experiència.

Amb el canvi de polítics en la Regidoria d'Urbanisme a partir de 1991, Recicla va perdre la concessió de la Recollida Municipal de Mobles i Trastos Vells, un dels ingressos fixos i bàsics que aleshores es tenien. Això es va denunciar, però el mal ja estava fet:

QUIN AJUNTAMENT! L'Ajuntament de Cornellà ha pres el Servei de Recollida Municipal de Mobles i Trastos Vells a Recicla, gràcies a la sensibilitat del Regidor de Serveis i Urbanisme ... que, tot i anomenant-se socialista, només pensa en la rendibilitat ... i per a ell el social no és rendible.

Després de més d'un any de realitzar aquest servei públic, la Regidoria de Serveis i Urbanisme ha imposat un nou plec de condicions que ha fet que la nova concessió vagi a parar a Catalana de Serveis, empresa que no es distingeix per la seva eficàcia ni pel benestar dels seus treballadors.

Recicla és un grup d'autoocupació que existeix des de fa gairebé tres anys, dóna feina de manera fixa a set persones i a persones amb dificultats d'integració social, com ara aturats, menors en formació, presos i toxicòmans. Aquesta és una mesura més d'aquest Ajuntament que mostra la seva poca consciència social... Aquí el màxim que es fa és «tatxar» la gent amb problemes de marginació de delinqüents o de *persona non grata*. Se solucionen així els problemes o només s'amaguen? VOLEM RECURSOS SOCIALS. LES PERSONES SÓN MÉS IMPORTANTS QUE LES COSES. (Març de 1992)

Des de l'inici, s'havia anat pensant i debatent sobre quin havia de ser el model a seguir en la constitució legal com a empresa, s'havia començat com a «associació sense ànim de lucre» seguint, a petita escala, el model de Traperos de Emaús i, posteriorment, les necessitats havien portat a formar una SCP (societat civil particular). Després de moltes valoracions i gestions informatives, es va considerar que la millor alternativa era el model cooperativista i es va constituir Reciclatge SCCL (Societat Cooperativa Catalana Limitada), composta per cinc socis i estructurada en set llocs de treball, superant d'aquesta manera el caràcter de mer «collectiu social» que fins aleshores tenia el projecte Recicla.

Un cop constituïda la cooperativa Reciclatge, gran part de l'activitat laboral se centrà a participar en el projecte Residu Mínim, com a grup de recuperadors. Aquest projecte, coordinat pel collectiu CEPA (Centre d'Ecologia i Projectes Alternatius), té com a objectiu la recollida selectiva i al tracta-

ment de residus sòlids urbans i està mancomunat entre els ajuntaments de Torrelles de Llobregat, Molins de Rei i Sant Cugat.

En un informe presentat a la Coordinadora el novembre de 1993 s'explicava el que segueix:

Recicla, como sabéis, es una cooperativa de jóvenes que nos dedicamos a la recuperación de muebles, enseres, ropa y demás. Nuestro principal objetivo es la autoocupación y la ocupación de jóvenes con dificultades de acceso al mercado laboral. Funcionamos desde el año 1989 y ha servido a más de 20 jóvenes. En el año 1992 pasamos los peores momentos en el seno del grupo, debido a la falta de entendimiento y a una disparidad de objetivos, con lo que se fue al traste alguno de nuestros proyectos como la tienda CORCÓ y el proyecto de ocupación de menores. Aun así el proyecto de recogidas ... RESIDU MÍNIM ... salió adelante, el cual se tradujo en contratos de servicios. Esto nos está permitiendo ir saneando nuestra maltrecha economía y poder contratar a dos personas ... durante un año. Este proyecto abre nuevas perspectivas a Recicla para ir afianzándonos en el campo de los servicios. Para poder acceder a este proyecto de recogidas selectivas fue necesario pedir un préstamo a una entidad de apoyo, que nos fue concedido para la compra de un vehículo más grande y con mejores prestaciones ... Dicho préstamo lo hemos de devolver en el plazo de tres años. Todo esto nos lleva a un futuro algo mejor ... y a renovarnos las ganas de seguir con la empresa. El grupo ahora está mucho más compenetrado, existe comprensión mutua y seriedad suficiente para llevar a cabo nuestros proyectos de una forma dinámica y rentable.

Després de tots aquests anys, pel projecte Recicla, primer, i per la cooperativa Reciclatge, després, han passat molts joves que, en etapes diferents, han treballat en les seves activitats i en els seus serveis, molts d'ells amb dificultats d'inserció laboral importants, com ara: aturats en situació extrema, expresos, persones amb problemes de droga i, fins i tot, menors que eren en centres de tutela. A partir d'aquesta primera experiència laboral, alguns, posteriorment, van anar desenvolupant projectes d'autoocupació propis o bé van estar en condicions millors per trobar altres ocupacions. També és important de destacar l'exemple i el camí obert per Recicla a Cornellà com a referent, en el sentit que és possible d'autoorganitzar-se per treballar i guanyar-se la vida. Així mateix, aquesta experiència ha servit per consolidar dins de les activitats de la Coordinadora un espai de reflexió, ajut i actuació sobre l'ocupació i l'autoocupació.

De tota manera, els darrers temps no han estat bons. És una cosa a la qual, en aquest camp de l'autoocupació, però també en d'altres, ens hem anat acostumant. Recentment, la cooperativa Reciclatge s'ha dissolt. Seria molt complex d'explicar totes les causes que han portat a això, així que ens limitem a enunciar la nova situació. Alguns dels membres del projecte Recicla hi continuen treballant, ara d'una manera més autònoma, semblant a la dels orígens; hi han arribat altres persones i d'altres han marxat i han iniciat noves trajectòries laborals. Quan sigui el moment, queda per fer la reflexió i la valoració de tot aquest procés, però el més important és continuar esperançats malgrat els problemes.

Una alumna d'Educació Social que va venir a fer un treball sobre l'experiència de Recicla, el va subtitular així: «Un coneixement petit que es pot portar a l'acció és infinitament més valuós que un gran coneixement inútil».

1990-1995: cinc anys de vida

En aquests anys, la Coordinadora es va anar desenvolupant com a associació i s'ha consolidat com a entitat. Hi treballen persones d'orígens, edats i condicions diferents, unides per la idea fonamental que «les persones són més importants que les coses» i que pensen que les solucions a la pobresa i a l'exclusió social passen, a llarg termini, per aconseguir una societat més justa i igualitària i, de manera urgent, per disposar de molts més recursos socials contra la marginació. Per avançar cap a aquests objectius s'han d'utilitzar tots els instruments democràtics i populars disponibles.

La Coordinadora, que entén la marginació com la privació de drets fonamentals de la persona, s'ha dedicat a ajudar aquells qui es troben amb dificultats per accedir als recursos existents, promovent i elaborant iniciatives de treball per a cada problemàtica específica i donant-li suport. Les activitats de l'associació han estat enfocades cap a intentar resoldre els problemes de treball, d'habitatge, de toxicomanies i de salut del col·lectiu més poc afavorit de la societat i cap a millorar les condicions de vida dels presos, moltes vegades el darrer graó en l'escala cap a la marginació.

Segons els Estatuts de la Coordinadora, les finalitats de l'associació són:

Promoure la reflexió i el debat públic sobre la marginació social i els signes de pobresa nous que apareixen en el context econòmic actual. Promoure l'organització dels diversos sectors afectats en cada problemàtica concreta com a pas necessari per adoptar una postura activa davant dels problemes que es presentin.

Aconseguir de les institucions tant públiques com privades un canvi d'actitud davant la marginació, que es manifesti en la col·laboració amb iniciatives, amb serveis i amb tota mena d'ajuts.

Elaborar iniciatives de treball en cada problemàtica específica i donar suport als que hi treballin.

Potenciar tota mena d'activitats culturals en relació amb els sectors marginats de la societat.

Elaborar, distribuir i publicar tota mena d'informació que faci referència a la marginació i a les iniciatives de treball per combatre-la.

La Coordinadora no ha volgut ser una entitat assistencial; el que es pretén, sobretot, és que els mateixos sectors afectats s'organitzin. La intenció és denunciar les situacions de pobresa i d'exclusió social que provoquen la marginació i anar promovent un petit moviment social, local i de tipus popular.

Així, es pren contacte amb la persona afectada per aclarir-ne la situació i la problemàtica i es defineixen, a partir d'aquí, les actuacions a realitzar i la concreció de l'ajut que se li pot donar, com també els mitjans disponibles per fer-ho. Es dóna assessorament i es procura l'acompanyament en els tràmits i les gestions que s'han de dur a terme: accés als recursos dels serveis socials; assessorament jurídic, entrevistes amb fiscals i jutges, amb els equips i la direcció de les presons i amb l'administració penitenciària; informació en aspectes de salut, quant a drogodependències o altres problemàtiques; i orientació en temes laborals, de formació, d'habitatge i de qualitat de vida. L'objectiu és que la persona reflexioni sobre la seva situació, vagi adquirint recursos personals en la resolució dels conflictes i avanci per ella mateixa, demanant l'ajut que li calgui per a aquest procés.

Perquè tot això pugui ser efectiu, adaptat a la realitat, el funcionament de la Coordinadora és pretesament senzill: una assemblea setmanal en què s'informa, es debat i es reparteixen les actuacions que cal dur a terme, i una junta directiva,

renovable anualment i en la qual es participa per decisió lliure. Es pretén coordinar, des d'una postura oberta, flexible i participativa, persones i grups diversos. També són molt importants en la dinàmica de l'associació les relacions personals, la convivència col·lectiva i l'ajut mutu. L'associació es manté econòmicament gràcies a una xarxa de socis que fa possible el desenvolupament de les activitats i que garanteix l'autonomia econòmica de l'entitat.

Durant aquests anys s'ha anat establint una relació de col·laboració força estreta amb altres col·lectius i entitats de Cornellà, com ara les Comunitats Cristianes de Base, la Federació d'Associacions de Veïns, l'Ateneu de Cornellà, l'Associación Adelante i Comissions Obreres. A escala comarcal també hi ha una relació important amb la Fundació Utopia Joan N. García-Nieto d'Estudis Socials i amb el Casal Infantil i Juvenil de Marianao, entitats amb què es comparteixen projectes i es col·labora mútuament.

També es treballa conjuntament amb altres associacions barcelonines com ara la Plataforma de Suport a Presos i Preses de Catalunya. A escala estatal es participa anualment en unes Trobades Estatals de col·lectius i grups. Hi ha una relació fluida d'intercanvi d'experiències amb la Coordinadora de Barrios de Madrid, amb el moviment Madres Unidas contra la Droga, amb Salhaketa del País Basc, amb l'Associación de Apoyo a Presos de Aragón i amb la Federación Andaluza de Drogodependencias Enlace.

És destacable, també, l'ajut amb què podem comptar habitualment de fundacions com ara Acció Solidària Contra l'Atur i Càritas. D'altra banda, en l'àmbit de l'assessorament i l'atenció jurídica, la relació establerta amb el Col·lectiu Llúria-advocats, que col·labora de manera molt important amb la Coordinadora des de fa anys, ha estat fonamental.

Des de la Coordinadora es té molt d'interès a mirar de participar en les diverses iniciatives locals i ciutadanes unitàries, per exemple: en la Campanya pel 0,7%, en la Mesa Cívica pels Drets Socials o en les Festes Alternatives, que possibiliten la relació amb col·lectius diversos de joves, com ara okupes i insubmissos.

La relació amb les diferents administracions públiques és necessària i convenient, ja que els poders públics són els encarregats de garantir el benestar social de tots els ciuta-

dans. Es tracta d'exigir els recursos socials necessaris, de fomentar el desenvolupament de programes d'atenció social i de denunciar les irregularitats i injustícies que es produeixen. I tot això amb atenció especial en el manteniment del caràcter crític i autònom que té la Coordinadora d'ençà de la seva creació.

Asamblea de la Coordinadora (1996).

Materials de la Coordinadora.

■ La pobresa i l'exclusió social

La pobresa, l'exclusió social i la marginació són conseqüència del model econòmic, social, polític i cultural que s'ha anat desenvolupant durant les últimes dècades. Aquest nou model està consolidant una societat dual: un terç de la població queda exclosa dels mecanismes socioeconòmics i personals per poder viure amb dignitat. A l'Estat espanyol hi ha 8 milions de pobres, a Catalunya, uns 800.000 i a l'Àrea Metropolitana de Barcelona, una de cada quatre famílies. A Cornellà hi ha unes 10.000 persones pobres.

Els pobres, el grup social considerat en les investigacions sociològiques com la classe baixa-baixa, són el sector que no es beneficia de l'augment del nivell de vida ni de les oportunitats educatives i que sobreviu amb deficiències econòmiques i culturals molt grans. La pobresa i l'exclusió donen lloc a una sèrie de problemes familiars i socials i, alhora, generen un entorn ple de tensions i de mancances.

L'atur és el problema que genera un nombre més gran de situacions de pobresa. A menys ocupació industrial correspon més pobresa: la crisi industrial ha representat l'augment dels índexs de pobresa. També s'ha demostrat que el creixement econòmic no és la millor fórmula contra aquest greu problema, ja que aquest creixement no millora de manera automàtica el nivell de vida de tothom. El creixement econòmic comporta més riquesa, però el transvasament de recursos i serveis dels rics cap als pobres és molt lent. Amb l'aplicació

de polítiques liberals, els processos de creixement econòmic fins i tot poden significar un augment de les desigualtats.

La pobresa és més greu quan els pobres viuen en un entorn ric i car econòmicament. Que hi hagi pobresa, fins i tot mi-sèria, en una zona rica, és el que dóna importància a aquest fenomen. Això és un indicador clar del fet que les diferències socioeconòmiques continuen sent profundes en un país com Catalunya, que es col·loca entre els més desenvolupats econòmicament. Continua prevalent la desigualtat d'oportunitats ja que, juntament amb la pobresa, es consolida una capa social de molt rics.

La nostra societat amaga la pobresa i mira de reduir els contrastos perquè aparegui només com una cosa marginal, però la pobresa en la nostra societat és una condició de masses i això, en una societat competitiva, pot voler dir que aquestes masses poden ser cada vegada més nombroses i cada dia més pobres. Ha anat sorgint una «nova pobresa» generada per les repercussions que la crisi econòmica i la reestructuració dels processos de producció han tingut sobre els individus i les famílies treballadores. Es pot dir que, abans, els pobres no tenien televisor, ni telèfon, ni encara menys cotxe, però això s'ha d'avaluar en el context històric. Avui dia determinats béns són d'ús universal en els països del nostre àmbit econòmic.

La segmentació del mercat de treball, resultat del fet que cada vegada és més precari, ha portat a una divisió social nova que se suma a la divisió tradicional del treball en manual i intel·lectual: és la divisió entre els que tenen una feina estable i els que tenen feines precàries o no en tenen. Aquesta segmentació tendirà a consolidar-se, ja que l'estratègia empresarial promou la flexibilització del mercat laboral, a partir d'una política empresarial basada en la innovació tecnològica, la reducció de costos i l'augment de la productivitat.

A més de les condicions materials, hi ha altres factors que tenen molt a veure amb una capacitat de desenvolupament personal i social menor. Com més analfabetisme, més alt és l'índex de pobresa. On es verifica primerament això és en l'ús del temps lliure: és la diferència entre temps lliure actiu i temps lliure passiu. Molts projectes d'ús del temps necessiten una base econòmica sòlida o bé un nivell d'educació que

els pobres no han tingut. Concretament, menys llibres, menys lectures, menys activitats culturals i més hores de televisió constitueixen l'esquema típic dels sectors pobres en contraposició amb els sectors acomodats. En una societat on el temps de treball tendeix a disminuir i el temps lliure a augmentar, els esquemes culturals de passivitat equivalen a un grau de subordinació molt alt.

Els nous pobres es resisteixen a admetre que ho són, creuen que es tracta d'una situació momentània. Això explica, en part, la manca de consciència, d'organització i d'alternatives socials d'aquest sector, en què predomina l'opció de buscar solucions individuals. Les bases tradicionals de la desigualtat social s'han transformat en unes altres de més subtils i complexes, sense que apareguin una ideologia i una organització social nova per plantar-los cara.

Sembla que la lluita contra la pobresa no tingui èxit per la via individual. En l'àmbit del mercat, amb l'afebliment de l'ocupació plena i de l'estabilitat laboral, tampoc no hi ha bones perspectives per frenar l'avanç de la pobresa. Cal mirar, per tant, cap a l'Estat. Un Estat de Benestar que assegurí un nivell d'ingressos suficient per a tothom, a partir d'un nou repartiment de la riquesa més equitatiu.

Des de la Coordinadora pensem que s'ha de desenvolupar una política social important que garanteixi treball o ingressos dignes i educació, sanitat, habitatge, transport i cultura, com a mínim de tanta qualitat com els que poden pagar les persones acomodades. A més és necessària una discriminació positiva a favor dels més necessitats, que superi la «igualtat d'oportunitats» pura i teòrica. La lluita contra la pobresa requereix una actuació específica i insistent de protecció social, de promoció social i de promoció comunitària.

Segons l'Informe de la Fundació Foessa de 1996, promogut per Càritas, sobre la pobresa en la diòcesi de Barcelona:

El 14,7% de la població total (618.760 persones), corresponent al 12,7% del total de llars (169.200), viuen en situació de pobresa. A la zona sud —el Baix Llobregat, l'Alt Penedès, el Garraf i sud de l'Añoia—, són 154.110 persones, que corresponen a 41.100 famílies.

De les famílies pobres, el 84% pateix pobresa moderada i el 16%, pobresa severa.

Aproximadament el 3% de la població viu en situació de pobresa severa: 126.000 persones que componen 27.150 famílies (24.000 famílies en pobresa greu i 3.000 famílies en pobresa extrema).

La mitjana de membres per llar de les famílies pobres és de 3,67. El 88,1% d'aquestes famílies són païes, el 6,2% són gitanes i el 5,7% són d'altres ètnies.

La mitjana d'edat de la població pobre és de 33,6 anys. Per cada anciana pobre hi ha 2,2 nens o adolescents menors de 15 anys.

El 50,7% de la població adulta és analfabeta. L'11,7% dels nens de les famílies pobres no va a l'escola.

El 48,1% d'aquesta població no treballa i el 27,6% està subocupada. Un total del 75,7%.

L'11,2% de la població pobre està malalta, com també el 21,7% dels caps de família.

El 93% de les famílies pobres viu en ciutats de més de 50.000 habitants i més de la meitat, en habitatges de dos o més pisos.

El 15,3% de les famílies viu en habitatges en mal estat o de condicions infrahumanes. La mitjana de superfície útil de l'habitatge és de 72,6 m² i unes 9.900 famílies viuen en situació d'amuntegament (menys de 10 m²/persona).

La mitjana d'ingressos és de 110.400 ptes. per llar/mes, 30.050 ptes./persona. El nivell més petit d'ingressos es dona a les ciutats d'entre 50.000 i 100.000 habitants (Cornellà, Sant Boi, el Prat, Cerdanyola, Granollers i Rubí).

Les fonts d'ingressos es reparteixen de la manera següent: el 67,6% procedeix del treball i altres activitats econòmiques, incloent-hi les submergides i il·legals; el 31,2%, de prestacions i ajuts socials i l'1,2% d'explotació de propietats.

El total d'ingressos per prestacions i ajuts socials és percebut pel 56,2% de les famílies pobres. Els ingressos mitjans per aquest concepte són 61.180 ptes., incloent-hi jubilacions, invalidesa, atur i viuditat.

■ Els presos i les presons

A Europa hi ha més de 500.000 presos i a l'Estat espanyol, més de 50.000. Entre els anys 1985 i 1994 la població penitenciària s'ha doblat, passant de 22.802 presos a 47.905. Per sexes, 43.351 homes i 4.554 dones. De tots aquests presos, 12.371 eren preventius, és a dir, eren a la presó sense haver estat condemnats, encara.

A Catalunya hi ha unes 7.000 persones a la presó i uns 3.000 menors que depenen de la Direcció General de Justícia Juvenil. El juliol de 1994, els presos de Cornellà en presons cata-

lanes eren 74 (66 homes i 8 dones). La majoria estan empresonats per delictes contra la propietat i contra la salut pública, robatoris i delictes relacionats amb el tràfic de drogues.

Mentre que molts autors de fets delictius habiten a les zones residencials riques i uns altres s'atrinxeren en el poder —és la delinqüència de «coll blanc»—, la immensa majoria dels presos són persones de barris populars. Joves que van tenir dificultats per créixer, fills del fracàs escolar i aturats des de sempre. Alguns, membres de famílies amb problemes econòmics i afectius greus, amb processos de desvinculació, amb una trajectòria de socialització amb moltes mancances, força afectats per les drogodependències i, molts d'ells, seropositius. Aproximadament dos terços de la població reclusa forma un grup que es podria considerar de «delinqüents forçats».

Les penes privatives de llibertat s'apliquen principalment als sectors marginats des d'un punt de vista econòmic, social i cultural. Per a aquest col·lectiu, la presó no serveix, només fa patir, i les situacions d'exclusió social i marginació que van portar aquestes persones a la presó es mantenen i s'agreugen amb la pèrdua de llibertat i a causa de la despersonalització i el rigor de l'administració penitenciària.

La majoria dels presos ni tan sols poden fer ús efectiu dels drets que tenen i estan aïllats totalment del seu entorn social anterior. Les possibilitats d'evolucionar i millorar en aquesta situació són pràcticament impossibles sense un estímul i un ajut des de l'exterior.

La persona empresonada es troba privada de llibertat, intimidada i sotmesa, a més a més, a un sistema jerarquitzat i molt autoritari que marquen la mateixa institució penitenciària i els mateixos presos. La reacció de la persona empresonada està d'acord amb la pròpia supervivència. Això provoca la interiorització dels valors d'aquest «món a part» que és la presó i no l'ajuda a reflexionar ni a poder replantejar-se la vida. Davant la institució carcerària es poden establir dues formes bàsiques de relació: la submissió o l'enfrontament. El pres es mou entre aquestes dues actituds que, a més, ha de combinar amb la seva relació amb la resta de reclusos. Aquestes realitats contradictòries accentuen la sensació de perill i, en conseqüència, generen ansietat.

El sistema carcerari és un sistema de dominació. El mecanisme que articula aquest sistema mentre dura la pena són els graus de classificació i tractament. L'estratègia del control carcerari es basa en la combinació entre les recompenses o «beneficis penitenciaris» i els càstigs o les «sancions». Els programes «reeducatius» que s'apliquen als presos estan presidits per principis conductistes que inculquen en el pres un concepte clar de l'adaptació social fonamentat en els valors insolidaris, autoritaris i domesticadors necessaris per mantenir l'ordre i la disciplina en el sistema penitenciari.

L'estructura arquitectònica mateixa de la presó no està concebuda d'acord amb una intervenció recuperadora, sinó d'acord amb la seguretat, i també per dominar el pres i obligar-lo a la submissió. A la presó hi ha diferències profundes entre l'espai existent i l'espai disponible. L'espai disponible per al pres és molt escàs i, a més, hi té la mobilitat fortament restringida. En la majoria de casos, a més, l'espai a la presó sol estar molt deteriorat. En aquest deteriorament hi intervenen, d'una banda, la mala qualitat de les construccions, i de l'altra, el pres mateix, ja que un espai despersonalitzat no n'afavoreix la cura, i el maltractament d'aquest espai és una manera de projectar l'agressivitat envers la institució. La cella, que és en realitat l'habitatge del pres, no s'assembla en res a un espai que afavoreixi o que, si més no, permeti la personalització a causa de l'amuntegament físic i psicològic existent a la presó.

Amb prou feines hi ha espais i personal capacitat i motivat que s'encarregui de realitzar activitats i dinàmiques amb els presos que els ajudin a millorar la seva situació. Les mancances educatives i culturals no són solament un dels dèficits més importants que arrossegueu la majoria de persones empresonades, sinó que també són un dels problemes més importants que qualsevol intervenció centrada en l'individu ha de superar. Cap dels tres elements bàsics que necessita qualsevol procés educatiu es dona a la presó: una estructura física adequada, un personal docent suficient i capacitat amb programes d'intervenció específics, i una motivació real dels mateixos presos.

L'eficàcia laboral dels professionals de presons és baixa. En realitat, el funcionari que està amb el pres és qui el vigila. El pres projecta en aquell funcionari la necessitat d'enfronta-

ment amb la institució com a mecanisme de defensa del seu propi jo. El funcionari se sent agredit i és mal vist per la població reclusa, amb la qual cosa acabarà o bé «passant de tot» o bé justificant la seva feina com a mer repressor.

La vida al pati, única alternativa per a molts, és un dels aspectes més importants de la vida a la presó i un dels de més repercussió en el procés d'estada en l'establiment penitenciari. El fet de passar els anys simplement «sent-hi» però sense res a fer augmenta la sensació de buit i, per tant, l'ansietat. Aquest nivell d'ansietat tan alt augmenta el risc de drogoaddicció, cosa que implica caure en les xarxes internes que controlen les drogues i perdre, així, el poc marge de decisió i de llibertat de què es disposava.

La drogoaddicció a la presó és un fenomen habitual i un dels mecanismes d'adaptació a l'entorn penitenciari més importants. El reclus necessita sistemes per evadir-se, si més no mentalment. La droga, una cosa prohibida, també s'utilitza com una altra forma d'enfrontament amb la institució. Les drogues constitueixen una defensa contra l'ansietat molt important. La drogoaddicció a la presó comporta infinitat de conseqüències ja que estructura en gran part el poder entre els reclusos i, encara que comenci sent un mecanisme d'adaptació al mitjà hostil de la presó, acaba destruint l'autonomia de l'individu. L'adulteració i la manca d'higiene porta a un desenvolupament alarmant de malalties de tota mena.

Tant per les característiques de la població reclusa com per les deficiències estructurals i sanitàries que arrossegueu les presons, la sida s'ha estès i s'estén contínuament. Pel simple fet d'estar pres s'és en *situació de risc*. Les drogues d'administració intravenosa condueixen a contreure anticossos i aquestes persones, seropositives i desinformades, amb por i ansietat, acabaran desenvolupant la malaltia i morint-se, en un context sanitari totalment deficient, amb una alimentació inadequada i amb una falta d'atenció evident. D'altres accediran a la llibertat condicional per sortir a morir al carrer.

Les presons són, al final del segle xx, una cosa anacrònica. L'ésser humà, tant des del punt de vista mental com des del social i el biològic, no està fet per viure en captivitat. L'absència de control sobre la pròpia vida, ja que res no depèn del pres ni de la seva elecció, l'estat permanent d'ansietat davant el perill constant i l'absència de responsabilització i

d'expectatives de futur fan que la permanència a la presó allunyi l'individu de la reflexió i els mecanismes personals necessaris per superar la situació.

La presó és profundament limitadora, no solament per a la ment i la vida social del pres, sinó també per al seu cos. L'amuntegament i l'espai reduït incideixen profundament en els sentits, tant d'una manera física com psicològica. Així, sentits com la visió, l'audició, el gust i l'olfacte en resulten afectats. L'estada a la presó produeix també alteracions importants de la imatge personal: es pot arribar a perdre la imatge del propi cos. La sexualitat també es veu brutalment afectada; l'absència de relacions sexuals o la possibilitat de tenir-les només esporàdicament i en unes condicions totalment limitadores i repressores eliminen qualsevol possibilitat de normalitat.

També es produeix una anormalització del llenguatge important. Quan el procés d'estada a la presó és avançat, el pres va assumint determinats termes verbals exclusius de la presó, una entonació particular i una gesticulació diferent. Acabarà desenvolupant un llenguatge rígid amb prou feines vàlid per a la comunicació interpersonal i encara menys per al pensament.

La pèrdua de vinculacions amb l'exterior porta, normalment, a alteracions importants de l'afectivitat i es produeix en el pres una situació greu de desamparament. El pres viu obsessionat per la situació familiar, la família se sent marcada socialment de manera negativa i, en molts casos, es veu privada de més recursos econòmics, amb la qual cosa encara se la margina més. Els efectes de la pena de presó ocasionen trastorns importants en tots els components de la família del pres i, d'aquesta manera, es reproduïxen les condicions socials de marginació i les circumstàncies que alimenten les possibilitats de reingrés, cosa que garanteix així la perpetuació del sistema carcerari.

L'autoafirmació agressiva enfront del medi anormalitzador a què el reclus es veu obligat és un mecanisme de adaptació, és una manera de mantenir la seva autoestima, però això comportarà un enduriment del règim penitenciari i noves respostes més agressives. Es tracta d'una de les fases més importants del procés d'estada a la presó, que ha donat lloc a l'establiment de *Règims Especials*.

La majoria dels presos perden un gran valor humà: la confiança en les persones i en les institucions socials. La personalitat del pres resulta deteriorada greument al final del compliment de la pena. A la presó s'aprenen tota una sèrie de pautes de conducta que es consideren adaptades a aquest medi tancat en si mateix i que, després, resulta que són inadaptades per a la vida social a l'exterior.

Un altre dèficit importantíssim que arrossegueu els presos és el laboral. Ells necessiten els mitjans per aconseguir a l'exterior una relació laboral que, com a mínim, els permeti de subsistir dignament. A la presó, les úniques activitats més o menys laborals són els «destins» i les feines als tallers, poc adaptats a la realitat del reclus en el cas dels formatius, i font de mà d'obra barata en el cas dels productius.

L'assistència postpenitenciària, com a mecanisme per materialitzar la reinserció social, és totalment insuficient i està instrumentalitzada, en la pràctica, per finalitats purament disciplinàries i de control.

En sortir de la presó, i per avançar en la reinserció social, el que cal és una feina que aportí estabilitat i independència econòmica i una ocupació productiva d'una part del temps; algú amb qui compartir la vida, formar part d'una família o establir llaços afectius estables; en molts casos, també, superar les drogodependències, especialment de les anomenades drogues dures, i canviar el grup de relació, on l'abús de les drogues i l'activitat delictiva són habituals. I en tots els casos, suport personal, professional, institucional o de grup que ajudi la persona a reconstruir la vida.

En vista d'aquesta realitat de tantes persones empresonades, és necessària una nova sensibilitat social, voluntat política per part de qui té poder i recursos socials per a un col·lectiu, els dels presos i les preses, profundament marginat.

Molts estudis i opinions autoritzades demostren la inutilitat de les presons actuals per aconseguir la rehabilitació i la reinserció social de les persones empresonades, coses que, segons la Constitució, són la finalitat teòrica de les penes privatives de llibertat. La Llei orgànica general penitenciària també determina que en la finalitat primordial de les institucions penitenciàries té prioritat la «reeduació i la reinserció social». En opinió de molts experts, la pena privativa de llibertat està en crisi avui dia en tot el món: la presó re-

sulta una institució per a marginats, marginada i que margina. És dur de dir-ho, però moltes de les presons no són altra cosa que «cementiris de persones vives».

La construcció de noves presons i determinades millores introduïdes des de l'Administració penitenciària en els darrers anys són lluny de poder absorbir la problemàtica generada per l'augment progressiu de reclusos. Tot i les millores arquitectòniques i humanes, la presó és una institució que tranquil·litza el ciutadà que es queda al carrer, però que martiritza i acaba degradant el que hi ingressa. En aquestes condicions, ni es compleixen ni es poden complir els drets humans.

El problema de les presons no preocupa els polítics de cap ideologia, perquè tampoc hi ha demandes de millora entre els ciutadans. Moltes vegades, la cúpula de les institucions penitenciàries és en mans de polítics que no han tingut gairebé mai una relació prèvia amb el problema penitenciari o amb el món de la marginació. El seu pas per aquesta administració sol ser una anella més en la seva carrera política.

La Coordinadora es mostra contrària a les presons perquè no van en absolut a l'arrel dels problemes. Un sistema penitenciari com l'actual i la filosofia que l'inspira impossibiliten de fer efectius els drets fonamentals de les persones. La vida de la presó es regeix per unes normes l'objectiu de les quals, en la pràctica, no és crear un context de rehabilitació, sinó «evitar problemes» i, sobretot, dominar el pres.

En la immensa majoria dels casos, el cost elevat que representa mantenir una persona privada de llibertat seria més rendible econòmicament i socialment si es fes servir per a l'educació en llibertat de l'individu. Es tracta que la societat sigui més solidària i que aportí els ajuts necessaris als col·lectius i a les persones amb problemes, que els creïn expectatives de superació personal, professional i social.

La Coordinadora intenta millorar la situació carcerària treballant directament amb els presos i les seves famílies. És fonamental el suport familiar i el reforçament dels llaços amb els amics i amb l'entorn social anterior. Es gestiona amb les autoritats judicials i de presons perquè els presos puguin sortir al més aviat possible, a més d'oferir-los assessorament jurídic i acompanyament.

Al llarg dels darrers anys, també s'han interposat, juntament amb altres associacions, diverses denúncies administratives i querelles judicials pel tracte que reben els presos malalts de sida en els centres penitenciaris, i per fets relatius a maltractaments o a la vulneració dels drets de les persones empresonades. Aquestes accions volen sensibilitzar l'administració penitenciària i els jutges per aconseguir el respecte absolut dels drets humans en les presons.

Una petició concreta és l'aplicació àmplia dels articles del Reglament Penitenciari que preveuen la llibertat dels presos que estan afectats de malalties incurables.

Cal buscar, potenciar i desenvolupar mesures de prevenció i alternatives a la presó. La Coordinadora va presentar un Programa d'Atenció a Presos a l'Ajuntament de Cornellà, que ha començat a posar-se en marxa de manera experimental i que recolza en la idea que els ciutadans del municipi empresonats s'han de continuar atenent socialment per facilitar-ne la ràpida llibertat i la necessària reinserció social a la comunitat.

Un altre tema penitenciari molt important és la denúncia del règim especial FIES (Fichero Internos de Especial Seguimiento) aplicat a tot l'Estat espanyol excepte a Catalunya, i que sotmet alguns presos a unes condicions de compliment inhumanes i degradants. En aquest sentit, la Coordinadora s'ha compromès en l'ajut i l'acompanyament d'alguns d'aquests presos.

Quan vam conèixer l'Àngel, feia molts anys que estava empresonat i ara es trobava a Jaén sota el tractament FIES. Després d'haver-nos interessat per ell va escriure:

Sólo cuatro letras para trasmitirle este cordial y afectuoso abrazo, con mis mejores deseos de que al recibo de la presente, tanto usted como todos cuantos componen esa Coordinadora, disfruten de salud. A través de mi hermano Sebastián, recibí una copia del escrito que ustedes remitieron en mi favor, solicitando la mediación del Sr. Alcalde de Cornellà para mi traslado a Cataluña.

Quiero, mediante estas líneas, mostrarles mi agradecimiento por su interés, apoyo y solidaridad, que, no le quepa la menor duda, está suponiendo, para mí, un aliento de ánimo, y mucho más que una esperanza ... Sé que todos ustedes están poniendo de su parte cuanto pueden hacer, y quisiera trasmitirles mi mucho más deseo de no defraudar la confianza que en mí y en mi familia han puesto.

Tengan siempre presente que el mensaje que hicieron llegar al Sr. Alcalde respecto a mi verdadera intención de querer restablecerme a la sociedad libre y ser de utilidad es firme y profundamente deseado, y que en ello tengo puestos todo mi empeño y voluntad.

No voy a cansarle contándole de mi día a día en ESTE LADO DEL MURO, que ya, como usted sabe, se extiende a más de 15 años; sé que de ello ya, más o menos, le tendrá al corriente mi familia. Sólo mencionarle que en los últimos meses atravesé una profunda *crisis*, que he superado y que, creo, me ha ayudado a enfrentarme con más fuerza a la tarea de salir de una vez por todas del *cieno carcelario* en el que me encuentro. La ayuda que de ustedes me está llegando, me es vital ... por lo que nunca tendré ni las palabras precisas ni el tiempo necesario para agradecerérselo.

Me crié en esa ciudad de Cornellà y ahí crecí. Son tantos los recuerdos que conservo de esos años, que el hecho de estar, a través de la tinta, conversando con usted, me hace percibir la sensación de estar hablando con una «parte» de lo que soy, pues mis raíces están muy arraigadas a esa tierra y a quienes la pueblan; así que ... por favor, permítame el atrevimiento de no despedirme en ésta, sino de decirle un «hasta siempre» abrazándole efusivamente.

Gracias de todo corazón por cuanto están haciendo, no sólo por mí y mi familia, sino por todos cuantos, de alguna manera, sufren marginación y discriminación.

Extienda este abrazo a todas las personas y asociaciones que forman la Coordinadora. Afectuosamente, Ángel.

■ Les drogodependències

La consciència social sobre el *problema de la droga* va sorgir a mitjan anys vuitanta en els diversos barris obrers, com a resposta davant les conseqüències de determinats consums, sobretot, d'heroïna. L'increment de la delinqüència i les morts per adulteració o sobredosi van anar creant situacions d'*alarma social*.

Moltes famílies vivien en la impotència davant de l'absència de recursos socials i en la indignació en vista de la impunitat en què es movien les primeres xarxes de distribució de drogues. Es van començar a produir denúncies genèriques del tràfic de drogues; la demanda social era la petició de serveis de desintoxicació, tractament i rehabilitació, davant d'una realitat en què només existia la presó com a instrument penalitzador. S'equiparava droga amb heroïna, consumidor amb toxicòman i toxicòman amb delinqüent, primerament, i, anys després, amb malalt.

Es van crear les primeres fundacions privades, les comunitats terapèutiques i les primeres associacions ciutadanes. Les respostes institucionals van tardar a aparèixer, i durant molt de temps, van ser totalment parcials, limitades i allunyades de la realitat (Pla Nacional sobre Drogues el 1985, CAS [Centre d'Atenció i Seguiment de Drogodependències] Fontsa el 1990).

L'aparició del fenomen de la sida i l'escandalós índex de relació entre drogodependències per via intravenosa i seropositivitat a l'Estat espanyol va comportar un gir en la línia d'actuació de les administracions públiques, que van prioritzar, des d'aquell moment, els programes de tractament basats fonamentalment en el control social. Es van aprovar lleis sobre drogues, es van elaborar plans d'actuació i es van organitzar els primers equips municipals, tot això en mans de professionals i tècnics especialitzats en el tema.

Institucionalment es va assumir, teòricament, la multicausalitat de les drogodependències, però sense que es donessin respostes ni intervencions globals, integrals i eficaces. Socialment es va seguir vivint el tema de la *droga* com un dels problemes més grans de la societat, cosa que va fer que es continués reproduint rebuig i demandes de penalització. El model d'interpretació i d'intervenció basat en el prohibicionisme va seguir sent el predominant.

Si ens anem acostant al present, veiem que s'ha anat dibuixant una realitat social de policonsum de diferents drogues. S'ha anat produint un augment del consum de begudes alcohòliques en sectors determinats de joves i adults, de fàrmacs, de drogues estimulants com l'*speed* i la cocaïna, com també, últimament, de determinades drogues de disseny. El consum d'heroïna ha baixat i es realitza de manera diferent. També ha disminuït el consum d'al·lucinògens com l'*LSD* o els àcids. El consum d'haixix està força assumit i està socialment.

Aquesta realitat de consum massiu s'ha d'entendre i contextualitzar dins de l'agudització de la crisi econòmica, de valors, política i de processos de participació que es viu en la nostra societat. L'abús de les drogues continua sent un dels «llevapenes» per excel·lència de les persones davant tantes inseguretats i pors, la incertesa pel futur, els problemes d'integració i els dèficits de relació.

Normalment un toxicòman no és solament una persona amb un problema de drogues, sinó una persona amb una problemàtica múltiple de la qual forma part la drogodependència. És habitual que el toxicòman sigui l'expressió d'una família amb problemes diversos que moltes vegades són la causa del desenvolupament de l'addicció. De vegades és un problema de personalitat, ja que en vista de tants mites com es creen en aquesta societat, per a moltes persones és impossible de competir-hi, i davant de tanta impotència i frustració, s'abusa de les drogues per creure's una mica millor, més valent, creatiu i agosarat, i tot això porta a una frustració diària.

Les toxicomanies, com qualsevol altra desgràcia social, han possibilitat la creació de negocis pròspers al seu voltant, com també d'una xarxa àmplia de llocs de treball especialitzats. El toxicòman es converteix, així, en un número d'història clínica o d'estadística de tractament. Però quan es tracta de reinserir-lo a la societat el fracàs és estrepitos. Com reinserir un extoxicòman si se'l retorna a la família desestructurada que el va abocar a la droga? Com reinserir-lo en una societat que no li dona feina, habitatge ni perspectives de futur? Com reinserir una persona que, a més d'aquests problemes, ha de plantar cara a problemes de salut importants?

El delegacionisme de les persones en entitats i, sobretot, en professionals i institucions ha dificultat la capacitat de la comunitat de ser protagonista en la resolució positiva d'aquesta problemàtica social. Les institucions han optat per la professionalització i la burocratització en l'abordatge del tema. Hi ha una responsabilitat important de tècnics, professionals, empreses de serveis i polítics que sostenen i promociónen aquest model.

De tota manera, les persones amb aquesta problemàtica haurien de rebre un tracte especial immediatament, ja que, un cop han decidit el propòsit difícil de canviar de vida, els entrebancs d'aquest model els resulten molt perjudicials. Es constata la falta de centres d'atenció, de llits hospitalaris i de rapidesa en el servei, a més d'una falta de sensibilitat professional, conseqüències del poc pressupost que es destina a aquestes finalitats.

Avui dia és evident el fracàs de la via prohibicionista amb relació a la resolució del problema de les drogodependències. Ni ha reduït els consums ni ha eliminat les xarxes de

distribució illegal i, a més, ha desenvolupat dificultats afegides importants, com ara la hipocresia, el control i la repressió social.

La repressió generalitzada multiplica el valor de les substàncies i mitifica l'ús de la droga, amb la qual cosa se'n potencia l'atractiu del consum. Es força l'addicte a delinquir per aconseguir els diners que necessita i/o a convertir-se en distribuïdor a petita escala. A més, per obtenir més beneficis, la droga arriba al consumidor cada vegada més adulterada.

Les xarxes de narcotràfic i de blanqueig de diners han assolit uns nivells que les converteixen en autèntics poders econòmics i polítics, capaços de desenvolupar una corrupció policial i institucional molt important. Els jutges, els polítics i els periodistes no tenen la voluntat, ni els mitjans reals, per lluitar contra aquestes impunitats, connivències i corrupcions.

El fenomen de les drogodependències és una conseqüència més dels dèficits d'integració de les persones en un entorn social en crisi i que necessita transformacions profundes. Les drogues són instrumentalitzades pels poders econòmics, polítics i ideològics per promocionar valors i actituds de conservadorisme, individualisme, consumisme i insolidaritat.

Des de la Coordinadora pensem en altres propostes, ni penalitzadores ni exclusivament sanitàries, basades en un model més dinàmic que tingui en compte la persona, en el seu entorn social i cultural, i el context internacional en què es mou el fenomen de les drogues. Es tracta d'optar per la normalització, la responsabilitat i la llibertat.

Les drogues han existit sempre i el seu consum té un valor d'ús, de canvi i funcional. El nostre objectiu és aprendre, personalment i col·lectivament, a viure lliures, sense drogodependències, en una societat amb drogues. És una realitat clínica que cap droga és mortal de necessitat: el que mata són les condicions precàries en què es prenen, la desinformació, l'adulteració i les circumstàncies a què obliga el valor econòmic que li afegeix la repressió.

L'opció és donar prioritat a la prevenció en el medi familiar, escolar i comunitari i en els grups d'alt risc, i promocionar valors, actituds i processos de solidaritat i de sentiments

collectius, desenvolupant el paper de la persona com a subjecte actiu.

Es tracta de fomentar programes i recursos de desintoxicació, rehabilitació i integració laboral i social basats en la voluntarietat de la persona drogodependent, no en la seva manipulació, i adequar aquests programes a les demandes de les diverses persones, amb una relació més gran entre programa i entorn comunitari.

El desenvolupament de programes basats en l'ús de substàncies substitutives i de manteniment, com la metadona, ha de ser només un instrument, no generalitzable, i sobretot requereix que es disposi dels recursos socials necessaris. No s'ha d'utilitzar, com passa habitualment, només com a mitjà de reducció de costos i de control de la població afectada.

Des de la Coordinadora s'assumeix la defensa de les persones marginades pel fet de consumir drogues, de les persones drogodependents, qüestionant els estereotips i les marginacions que es produeixen en la societat, denunciant els responsables de les grans xarxes del narcotràfic i promocionant un debat social obert que generi estats d'opinió més progressistes.

L'objectiu no es pot reduir al no-consum, perquè la sortida de la toxicomania és molt difícil si no s'aborden, simultàniament, la resta dels problemes i, encara que això s'aconseguís, la persona continuaria sent infeliç i en risc permanent de recaiguda. No es tracta de limitar-se al fet que el toxicòman deixi de consumir, sinó que cal ajudar-lo a integrar-se en l'entorn i que aquesta integració sigui crítica, participativa, activa i solidària.

En Boni, enganxat a l'heroïna des de l'adolescència, que va anar del centre d'atenció a la comunitat terapèutica, d'allí a la presó, després al carrer, de nou a la presó... i que, desgraciadament, va morir la nit de Nadal de 1995 quan corria davant de la policia, escrivia:

10-3-88. Hola familia que tal estais espero que vien yo vien dentro de lo mal que lo estoi pasando los primeros dias pero es normal y lo superaré ... lo que mas me jode es tomar tisanas pero bueno son 10 dias y a tirar para alante pues o me curo esta vez o reviento en el intento.

24-6-88. Haora estoy trabajando en todo pero me van ha hacer responsable de pintura pues estuve pintando y me dijeron que muy vien ... Ha mama el otro dia estuve hablando con el director del Centro y me dijo que lo más seguro es que cumpla la pena en la granja que bien no, pues hay otros chicos cumpliendo penas aqui.

15-9-88. Me han cambiado de granja pues vinieron unos pocos de Cornella y nos separaron y como yo era el que mejor lo llevaba pues me cambiaron a mi ... yo me he hadactado de puta madre ... y estoy mejor que en la otra ... tenemos cerdos, patos, ocas, hay un rio de puta madre y una arboleda divina ... total que es cantidad de bonito y sano, pero eso si aqui se curra mas pero mas agusto y no me himportaria estar aqui el tiempo que haga falta y tenga todo resuelto, y lo malo es que me ha dicho ... que este mes nos bajan del supremo los 4 años de marras, y aqui me han dicho que me lo intentaran areglar ...

29-3-89. Me encuentro muy animado y con ganas de salir para alante y olvidarme de la mala vida que he llevado asta haora pero eso se acabo pues aun soy joven y con ganas de vivir la vida ... aver si me mandas algunos fancines del local y de como va la Chatarrerria ... que me mande alguna cinta guapa de la Polla o algo asin vale.

5-4-90. Yo vien de momento aunque un poco alucinado pues ayer dia 4 por la mañana fueron 3 guardia civiles de paisano a vuscar me al centro me llevaron a la comisaria y por la tarde me llevaron en un furgon celular a la carcel de Logroño ... segun tengo entendido estoy aqui por requerimiento del juzgado de Hospitalet ... haver si puedes hir con mi madre a ver al juez ese y le decis que me deje en la granja ...

14-5-90. Te hescribo esta carta para contarte lo que me ha dicho la doctora hoy ... me ha dicho que tendre que tomar 1 pastilla cada semana para la neumocistis caninin, para mantenerla como esta y aparte una pastilla diaria para el estomago y 1200 miliigramos de Retrovir que es la toma maxima que es para mantener al vicho quieto y que no avance, pero esto del Retro aun no save vien asta que punto es vueno ... Despues me ha dicho que lla me han pedido la libertad condicional por enfermedad aplicando el 60 ... pero me ha dicho que lo mio tardara un poco mas.

■ L'atur i l'autoocupació

És difícil de marcar els límits entre la pobresa, la marginació i altres fenòmens d'exclusió social i l'atur. La crisi del model industrial ha comportat la discriminació de col·lectius amplis en l'accés a l'ocupació i els ha generat dificultats greus d'integració al mercat de treball.

El món del treball està canviant acceleradament. La mateixa naturalesa del progrés tècnic s'ha transformat i s'ha trencat

la relació entre creixement econòmic i ocupació. Les noves tecnologies estan reestructurant els sistemes de producció: incrementen la productivitat i provoquen la substitució creixent de llocs de treball per tecnologia.

L'atur és de caràcter estructural i no té solució en el marc de l'economia capitalista de mercat; el terme *plena ocupació* s'ha convertit en una cosa del passat. Una part important de la població activa europea està formada per aturats i treballadors subocupats. Es dona una disminució accelerada del treball estable i permanent al mateix temps que augmenten les feines precàries, temporals i a temps parcial. Aquesta desregulació del mercat de treball provoca mals més grans que els que es pretenen combatre.

La nostra cultura basada en l'exaltació del treball com un fi en ell mateix, com un espai essencial de socialització i com a font de satisfacció i de reconeixement social, s'està esquant, ja que el model econòmic predominant elimina llocs de treball i cada vegada hi ha menys feina per a tothom.

Les administracions públiques aposten per afavorir el creixement econòmic i per promoure sistemes de formació contínua i ocupacional. L'exaltació del paper de la formació està provocada, en gran part, pels recursos econòmics substancials que s'hi dediquen i pel poder que això dona tant a les persones com a les institucions implicades. De vegades, la instrumentalització que se'n fa per a altres finalitats fins i tot buida de contingut els objectius inicials.

Els sectors socials més febles, tot i que es creïn llocs de treball, difícilment podran sortir de l'atur en aquest mercat de treball nou, escàs i competitiu, que requereix una formació prèvia molt gran que moltes persones d'aquests sectors no van adquirir en el seu moment i que difícilment tindran possibilitat d'adquirir ara.

Des de la Coordinadora s'ha ajudat les persones a trobar una ocupació digna, a la qual tothom té dret, i s'han promociat projectes d'ocupació diversos com ara Recicla, dedicat al reciclatge i a la recuperació de mobles, roba i altres materials; Alternativa, projecte de venda ambulant de roba, i Comerç-Net, projecte de neteja d'exterior d'establiments comercials.

Així mateix, es critica l'escassetat dels fons econòmics i dels plans per al foment de l'ocupació i de la lluita contra l'atur

de les diverses administracions públiques i privades i la utilització que se'n fa.

La Coordinadora vol fomentar les idees de l'*economia social, alternativa i solidària* i les empreses d'inserció com una opció més contra l'exclusió social. S'han de promoure propostes viables d'ocupacions d'utilitat social i un nou concepte d'activitat laboral, en el marc d'una economia més justa.

En les cartes de presentació dels projectes d'autoocupació Alternativa i Comerç-Net es deia, entre altres coses:

Somos una pareja joven, Carmen, de 25 años y Manuel, de 28, casados y con un hijo de 6 años. Hace tres años nos encontrábamos con serios problemas sociales, ya que pesaba sobre nosotros una larga trayectoria de persecuciones debido a que nos veíamos obligados a sobrevivir fuera del marco legal establecido. La marginación que sufríamos, así como la falta de formación y cualificación, nos dificultaba seriamente poder acceder al mercado de trabajo, por lo que pensamos en el autoempleo como una alternativa.

Nuestra primera experiencia fue participar en la creación de Recicla, proyecto autoocupacional de jóvenes, en la actualidad constituido ya en cooperativa, que está sirviendo para dar empleo a jóvenes con dificultades sociales. El paso por esta experiencia nos ha servido para conocer en la práctica el campo del autoempleo, sus ventajas y sus dificultades.

El proceso de inserción laboral que hemos ido realizando nos ha demostrado la importancia de la formación profesional, lo cual nos ha llevado a realizar algunos cursillos en este sentido; en nuestros planes está seguir formándonos para poder desarrollar ... el proyecto Alternativa ... como empresa de venta ambulante de ropa ...

Transcurridos tres años desde el inicio del proyecto, en la actualidad contamos con 7 puestos de venta fijos en diferentes mercadillos de la comarca ... Nuestro esfuerzo en desarrollar este proyecto nos ha permitido mantenerlo rentable: el autoempleo es una alternativa viable y adaptada a nuestras posibilidades. (Abril de 1993)

Soy Antonio, de 27 años de edad, casado y con un hijo de 6 años. Desde hace años atravesábamos una situación económica difícil como consecuencia del desempleo. Nuestra cualificación profesional es elemental y, aunque somos trabajadores, era prácticamente imposible encontrar un empleo mínimamente digno que nos proporcionase los ingresos necesarios para poder salir adelante.

Hasta que me decidí por la alternativa del autoempleo había ido trabajando en todo aquello que salía: construcción, limpieza, contratos temporales en diferentes empresas. A partir de relacionarme con la Coordinadora contra la Marginación, trabajé durante unos meses en Reciclatge SCCL, proyecto cooperativista, formado por

jóvenes de Cornellà ... Fue a partir de esta experiencia de trabajo cooperativista y de la relación ... que me decidí a montar un proyecto de autoempleo que se adaptase a mis características y que fuese viable económicamente.

Comerç-Net nació como un servicio de limpieza y mantenimiento de las fachadas, los aparadores y los rótulos de los establecimientos comerciales de la ciudad en junio de 1994. Desde entonces hasta hoy el proyecto ha funcionado, de hecho vivimos de los ingresos que nos proporciona esta actividad.

Los medios para su puesta en marcha ... pudieron adquirirse gracias a la ayuda económica facilitada por Acció Solidària contra l'Atur, mediante un préstamo sin intereses ... (*Novembre de 1995*)

■ Les polítiques socials i la violència de la societat

La política s'ha convertit en una professió i els polítics, en professionals, i l'acció política s'ha allunyat de la vida quotidiana de tothom i s'ha convertit en la manera de viure d'algunes persones. L'única acció política reservada a la majoria se centra exclusivament en les campanyes electorals, en què ja no es venen idees, ideologies o programes, sinó tan sols productes, en un procés de mercantilització de la política.

Es fa una política enfocada només a la majoria acomodada. Els partits polítics no s'adrecen a la població amb problemes d'exclusió social. Si els grups socialment exclosos no participen en la política no passa res, el sistema democràtic no se'n ressent.

Les polítiques socials sempre ocupen un segon pla i predomina la idea que la culpa que hi hagi marginació i pobresa no és de la societat sinó dels marginats i dels pobres, que no s'hi han sabut situar. La pràctica de la política social per part de tècnics i professionals es desenvolupa, la majoria de vegades, allunyada de la realitat i condicionada pels interessos dominants. Pobres i marginats són convertits, així, en una espècie de subclasse assistida socialment, «població-objecte» dels recursos escassos dels serveis socials diversos.

Des del poder de les administracions públiques se solen mirar amb desconfiança els moviments socials independents. Com a alternativa, es potencia un voluntariat social acrític que no es pregunta per les causes de tanta marginació ni denuncia la injustícia social que això representa.

L'economia predomina sobre la política: el que és inviable econòmicament és, per a la majoria de polítics, socialment impossible. La convivència social està subordinada a les lleis del mercat i això arriba, avui dia, fins i tot a qüestionar l'anomenat Estat del Benestar, tot i que aquí, respecte a la resta de l'entorn europeu, ni era tant benestar ni era igual per a tothom.

Els interessos del capital internacional s'han convertit en la ideologia dominant que inhibeix i paralitza qualsevol pensament rebel. El control social s'ha traslladat, en gran part, als mitjans de comunicació, i així es controla l'opinió pública, ofegant qualsevol temptativa de lliure reflexió i fent molt difícil qualsevol resistència.

S'ha produït una disgregació social molt gran. Ja no hi ha interessos comuns sinó particulars, els interessos generals es presenten com la suma d'interessos particulars i, així, defensar el sistema és presentar-se com a «vencedor». El llenguatge crític, en canvi, és presentat com l'expressió dels «perdedors», perquè només el perdedor té motius per queixar-se. Ser competitiu és optar pel «triomf» i assolir un nivell de vida alt. Nivell de vida i consum solen presentar-se com a sinònims, encara que tenir un bon nivell de vida no signifiqui tenir cobertes les necessitats psicològiques i socials de la persona, sinó simplement poder accedir al consum. La societat es presenta, d'aquesta manera, com un aparador monumental.

La vida s'ha anat mercantilitzant i cada vegada hi ha menys guanyadors i més perdedors, cada vegada sectors més amplis de la població no poden mantenir el ritme d'una competència que cada dia és més salvatge. A les metròpolis, cada cop més persones són suprimides del circuit econòmic perquè ja no resulta rendible explotar-les.

En les àrees metropolitanes de les grans ciutats, cada vegada hi ha més masses excloses i van apareixent focus diversos de violència social. Aquesta violència no és més que la reacció desesperada dels «perdedors» davant d'una situació econòmica i social sense futur. I aquests perdedors, davant la impossibilitat d'unir-se per reivindicar els seus drets, van accelerant, amb determinades conductes, la seva autodestrucció.

Les ciutats tenen una ciutat a la vista i una ciutat oculta que no es vol veure. En aquesta ciutat oculta es dóna, en realitat, una manca d'oportunitats per desenvolupar les capacitats individuals i s'està sotmès de manera asfixiant a les pressions anòmials que genera el sistema social consumista, cosa que condueix a comportaments inadaptats, que després són perseguits per les institucions de control social.

Hi ha una multitud de petits missatges: xeringues llençades, ampolles de cervesa destrossades, mobiliari urbà trencat, graffiti..., que són com unes petites declaracions de guerra, actes espontanis que exterioritzen el conflicte i que són un símptoma de les tensions socials. Els joves són l'avançada de tot això, encara que aquest fenomen també es dóna, de manera latent, entre els seus pares. Els adults solen canalitzar aquesta fúria destructora a través de fórmules socialment acceptades: sacralització de l'automòbil, obsessió pel treball i el consum, personalització dels animals, alcoholisme, racisme social i violència familiar...

Des de la Coordinadora pensem que són necessàries noves polítiques per resoldre les conductes inadaptades i de violència social; la societat ha de buscar la responsabilitat i no solament la protecció; ha d'apostar, doncs, per la prevenció i no pel càstig.

Som molt crítics amb els estereotips interessats i amb la morbositat amb què els mitjans de comunicació solen tractar tots aquests assumptes. Estem també en contra de la criminalització que s'exerceix sobre diversos sectors i grups que es mostren crítics amb l'estat de coses existent.

L'Antonio, desesperat per la manca de feina i d'habitatge que patien ell i la seva família des de feia temps, va decidir passar a l'acció ocupant un habitatge. Repartia aquest escrit entre els veïns propers a la casa:

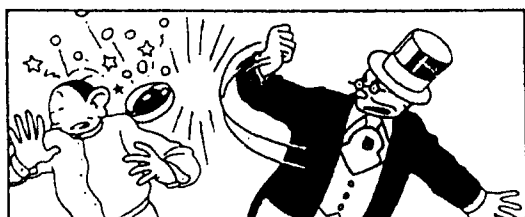
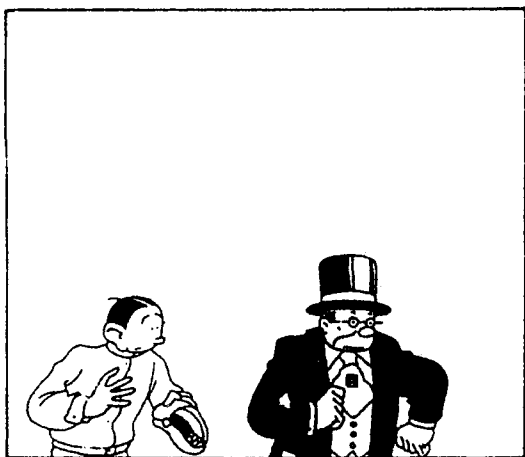
POR EL DERECHO A UNA VIVIENDA DIGNA. Soy un vecino de este zarandeado pueblo que ha llegado a echar raíces en este lugar con trabajo y felicidad siempre. El problema que nos nubla la imagen de un mañana incierto es la inseguridad de un gobierno divorciado del pueblo obrero.

Nos vemos en la calle por un desahucio ... y yo le digo a mi hijo:

—Nos van a echar porque la casa en que vivimos no es nuestra.

Y Toni responde:

—Pues, nos vamos a otra casa.

*Il·lustració apareguda al
Butlletí Informatiu de la Coordinadora (1992).*

Y esto da fuerzas.

Estuve hablando con la asistenta social del barrio para explicarle mi problema. Ella me comentó que alquilara un piso... «no está mal», dije yo. Pero tampoco lo estaría el acceder a un piso de protección oficial, como ya en su día solicité y se me denegó por no tener un sueldo fijo. Sí, el Ayuntamiento tiene ayudas para pagar una fianza de los primeros meses pero no creo que esto fuese una buena solución a largo plazo, ya que mi situación económica es bastante crítica: a nivel laboral sólo dispongo de un contrato temporal.

Hace cosa de un año yo ... y mi compañera ... decidimos, después de muchas reuniones con Servicios Sociales municipales y con Bienestar Social de la Generalitat, ponernos en la puerta del Ayuntamiento reivindicando un derecho, ino una limosna! Aquello acabó en represión policial ... Obtuvimos un PIRMI (ayuda económica de 43.000 ptas.).

Quiero hacer constar que el ocupar una vivienda no es una de las mejores soluciones para una familia, pero no podemos quedarnos en la calle. Llenaremos de vida una casa vacía que hoy sufre la falta de calor humano.

También soy consciente de los problemas que esto puede acarrear. Las autoridades judiciales deberían ver reflejado en todo esto el intento de una familia que quiere seguir unida y llevar una vida digna.

VECINO/VECINA: SÍ ESTÁS DE ACUERDO CON NUESTRA OCUPACIÓN, APÓYALA CON UNA FIRMA.

Dues persones clau: en Joan i l'Eugenio

En Joan N. García-Nieto va morir el 23 de juliol de 1994. Era jesuïta, sociòleg, sindicalista de Comissions Obres, comunista dels de baix, llibertari en el seu comunisme i, sobretot, amic dels pobres, dels assalariats, dels explotats, dels oprimits i dels marginats, escriptor i conferenciant, fundador i president de la Fundació Utopia d'Estudis Socials del Baix Llobregat.

L'Eugenio García del Rincón ens va deixar el 30 de juny de 1995. Va passar la joventut a Reus, on es va trobar amb l'atur i la manca d'expectatives, el desencant polític i la trampa de les drogues, que aleshores començaven a introduir-se en els barris populars. Això el va dur a tenir problemes de persecució policial, detencions i maltractaments. Després, a la presó. Arribà a Cornellà el 1984, com a resultat de l'ajut que se li va proporcionar. L'Eugenio va entendre des del començament el valor de la solidaritat i, des d'aleshores, va participar de manera activa en projectes socials diversos, ajudà altres persones a tirar endavant, va denunciar injustícies i agressions. Tenia una sensibilitat especial envers els presos, perquè ells representen l'última anella de la cadena de l'exclusió i la marginació social i perquè molts dels seus amics van cremar les seves vides sense llibertat.

Primer vam perdre en Joan, poc després, l'Eugenio. Un tan gran, l'altre tan jove. Un tan teòric, l'altre tan pràctic. Un tan pacífic, l'altre que acceptava la violència com a legítima

defensa. Des que es van conèixer es van entendre molt bé. L'un i l'altre, tan diferents com eren, s'admiraven mútuament.

Tots dos van ser membres fundadors de la Coordinadora Contra la Marginació; l'Eugenio, a més, en va ser president. Ells ja no són aquí, però el somriure d'en Joan i els ulls de l'Eugenio seran sempre amb nosaltres. El seu caminar plegats d'aquests darrers anys ens indica un camí.

Pocs dies després de la mort d'en Joan, i amb la parròquia de Santa Maria plena de gent, es va llegir, entre altres, aquest escrit:

Me llamo Manuel y tengo 29 años. Mi vida ha sido difícil; pertenezco a una familia pobre y desde niño fui marginado y perseguido. Conocí a Juan N. García-Nieto al venir a Cornellà hace algunos años. Por entonces empezábamos a montar, junto a otros compañeros y compañeras, Recicla, un proyecto de autoempleo para buscarnos la vida dignamente. Recuerdo aquella tarde en que, por primera vez, Juan vino a visitarnos y subió a mi casa, que en aquel momento eran unas habitaciones habilitadas en un local del barrio Riera que había sido ocupado por jóvenes. Pocas personas como Juan N. García-Nieto supieron ver a la primera de qué iba todo aquello. A muchos les asustaba, incluso algunos lo rechazaban, pero Juan supo ver el valor que tenía un grupo de personas jóvenes sin apenas posibilidades que intentaba buscar sus propias alternativas para salir adelante.

Desde que Juan apareció en mi vida he tenido el honor de contar con su comprensión y con su apoyo.

También entonces luchábamos por conseguir solucionar un problema que arrastraba como consecuencia de mi vida ya pasada. Yo estaba pendiente de cumplir una condena de 7 años de cárcel y mi amigo Miguel, de 5. En esto Juan también supo ver que, detrás de aquella justicia, había una gran injusticia. Se volcó en ayudarnos, desarrollando todas sus influencias, para conseguir que fuéramos indultados. A pesar de todo tuve que entrar en prisión. Durante el verano de 1991 Juan me visitaba en la Modelo cada semana, me daba ánimos y conversábamos sobre como superar aquella situación. Para él aquello fue una experiencia muy dura. Para una persona buena como era Juan todo aquel mundo de la cárcel, los presos y sus familiares, le hacía daño, le hacía sufrir.

La evolución de todos aquellos acontecimientos nos fue llevando a crear la Coordinadora contra la Marginación, en la que Juan participó desde el principio, como uno más de nosotros. Además de todas sus otras actividades, siempre tenía tiempo para comprometerse a fondo con situaciones como las de los presos, las madres con hijos enganchados a la heroína, los afectados por el sida, los jóvenes sin vivienda y sin trabajo, los insumisos y tantos otros.

La presencia de Juan N. García-Nieto en todo esto ha sido para nosotros decisiva y trascendente. Verlo a su edad y en sus condiciones de salud viniendo a nuestras reuniones, contestando a todas nuestras llamadas y abriendo puertas que siempre estaban cerradas. Todo esto es algo que nunca habíamos conocido y es algo que nunca olvidaremos.

Hemos podido descubrir también a otras personas, muchos de sus amigos, que como Juan entienden su compromiso religioso o político como un compromiso con los pobres y los marginados, con los excluidos socialmente, con los «sin voz», como él prefería decir.

Juan, tenías entre manos el indulto para M. José, visitar a José Luis en la cárcel de Lleida, el programa de apoyo a presos de Cornellà... Nosotros seguiremos adelante con todo ello.

Joan, pots estar segur que els teus esforços no han estat en va, continuarem endavant amb el teu missatge de solidaritat per aconseguir el més preat dels teus somnis: un món on tothom pugui viure dignament caminant cap a la utopia.

Juan, los que de verdad te hemos conocido nunca te olvidaremos, seguirás siempre con nosotros.

(Cornellà de Llobregat, 26 de juliol de 1994)

En l'acte de record a l'Eugenio, una de les intervencions explicava:

Haber conocido a Eugenio ha sido para mí una gran suerte. Era la persona con más coraje que he conocido para afrontar los problemas que le afectaban. Para poder buscarse la vida.

He convivido con él en muchas facetas de nuestras vidas. La época dura en Reus, donde nos peleábamos con la vida como podíamos. Después, aquí en Cornellà, aprendimos a pelear de otra manera. A entender nuestra posición en la sociedad y a hacer frente a los problemas mediante la unión y la solidaridad.

Eugenio participó durante diez años en diferentes iniciativas de autoempleo y colaboró con otras. Estas iniciativas están construyendo una alternativa, pequeña pero real, al paro. Eugenio, después de años de experiencia en el campo del autoempleo, supo darse cuenta de que esto es una herramienta muy válida para que muchos jóvenes puedan superar situaciones difíciles dentro de un ambiente solidario y participativo.

Quisiera ahora hacer una crítica a esta sociedad por el mal trato que han recibido algunos sectores de la juventud: los jóvenes que nacimos en los años sesenta y crecimos bajo el signo del cambio político, tras cuarenta años de estupidez autoritaria que nos dejaron las ruinas de unas estructuras sociales obsoletas e insuficientes.

Nos tocó vivir una juventud en que no existían oportunidades. Ni para una correcta formación ni para un empleo digno. Sin salidas y con la tarjeta del paro como identidad, fuimos conociendo el «ocio

de las calles»: la heroína, las comisarías y las cárceles. Somos pobres...

Sí, ésta fue la respuesta de los dirigentes políticos y económicos para unas generaciones sin salida, para las que no había espacio, que les resultaban molestas. Así, escondieron su incompetencia y su fracaso y convirtieron en delincuentes a muchos jóvenes parados y sin salidas. Hoy, todavía, las cárceles están llenas de muchos de esos jóvenes. Una gran parte de ellos toxicómanos, muchos con una salud destrozada y con muchos años de condena.

Y los que vamos resistiendo a todo esto somos conscientes de que aún persiste el fracaso de esta política. Y no hay otra nueva que proponga la inserción social de quien ha sido excluido, que reponga los derechos que nos han sido negados.

Para acabar, como decía Eugenio:

Quiero aprovechar ahora, al final, diciendo una cosa que no dice nadie:

Toda esta gente, de la generación esta mía, que se ha arruinado en las cárceles, con sida, con condenas de 400 años, de lo que quieras... aunque haya hecho lo que sea. Ahora que hasta los políticos analizan la transición de manera que está claro que había corrupción, está claro que había una crisis durísima, está claro que esa crisis la soportaron los obreros y tal... y todo eso sabiéndose...

¿Por qué no se tiene en cuenta ahora que los resultados de todo eso fue esta gente?...; gente joven...

Entonces a toda esta gente, ahora, ¿por qué no se les compensa todo lo que se les ha hecho? ¿Por qué no se les induce a una forma, aunque sea a nivel de reinserción, es decir, caso por caso?

(Cornellà de Llobregat, 24 d'octubre de 1995)

1993

Informació i debat públic sobre marginació

Participació a l'enregistrament d'un programa de 30 minuts, de TV3, titulat «Presos: la difícil reinserció».

Participació a les jornades «Quina Pena Fan les Lleis», organitzades per l'Associació Catalana de Juristes Demòcrates.

Acte públic conjunt amb altres associacions sobre el tema «La sida a les presons», Barcelona.

Participació als actes del Dia Mundial de la Sida.

Intervenció al programa *Solidaris* de Radio Nacional a Catalunya.

Col·loqui sobre presons organitzat per les parròquies de Cornellà.

Participació a les jornades «Mesures Alternatives a la Presó», Col·legi d'Advocats.

Organització dels sectors afectats

Participació en una Trobada Estatal d'Associacions que treballen en temes de marginació, a Madrid.

Participació en la constitució de la Plataforma de Suport a Presos i Preses de Catalunya.

Querella criminal contra els serveis sanitaris del Centre Penitenciari de Quatre Camins i els responsables de presons de la Generalitat pel tractament que reben els presos afectats de sida.

Querella criminal contra la direcció del Centre Penitenciari de Ponent per maltractaments a alguns reclusos.

Campanya contra R. Manzanares Codesal, jutge de vigilància penitenciària, per la seva actitud repressiva continuada contra els drets dels presos.

Participació, a títol informatiu, en el procés de constitució de l'associació Xarxa Catalana de Lluita contra la Pobresa.

Iniciatives de treball

Col·laboració en la consolidació del projecte Recicla, creat el 1989 i constituït en cooperativa amb el nom de Reciclatge SCCL el 1991.

Acompanyaments personals

X: Acompanyament en la situació penitenciària durant dos anys. Assessorament i ajut a la família per al futur acolliment. Entrevistes amb professionals del centre penitenciari. Ajut econòmic.

X i X: Assessorament sobre el procés judicial, tramitació de sol·licitud d'indults. En el cas de X, acompanyament posterior a la sortida de la presó i tràmits per a la classificació de tercer grau.

X: Tràmits per al trasllat de centre penitenciari i per a la classificació de tercer grau (règim obert). Suport i assessorament a la família.

X: Assistència en processos judicials. Tràmits per a l'ingrés en un centre de tractament de toxicomanies. Ocupació a Recicla. Ajut econòmic.

X: Assessorament sobre el problema de l'habitatge. Suport a l'actuació reivindicativa que va fer entorn de la petició de feina i d'habitatge digne. Ocupació a Recicla. Tramitació del PIRMI i ajut econòmic.

X: Acompanyament i suport a la família. Assessorament jurídic. Tramitació de l'indult i suspensió de l'execució de la condemna fins a la resolució de l'indult esmentat.

X: Acompanyament personal i familiar. Assessorament jurídic. Tràmits en jutjats per a la llibertat provisional.

X: Assessorament a la família per aconseguir la millora de la situació penitenciària.

X: Seguiment de la situació penitenciària. Ingrés en el programa DAES sobre drogodependències. Assessorament jurídic. Suport en les sortides de permís.

1994

Informació i debat públic sobre marginació

Conferència dintre de les II Jornadas de Debate sobre Drogodependencias organitzades per l'Asociación Adelante.

Presentació de la Coordinadora en el Casal Infantil i Juvenil de Marianao (CIJM) a Sant Boi de Llobregat.

Participació en els diversos actes públics d'homenatges a Joan N. García-Nieto París.

Participació i elaboració d'una comunicació a les jornades «Mesures Alternatives a la Presó».

Debats sobre el nou Codi Penal a La Vakeria de l'Hospitalet i a l'Ateneu de Cornellà.

Organització dels sectors afectats

Concentració davant de l'Audiència Provincial de Lleida conjuntament amb altres entitats de Madrid i Saragossa per sol·licitar la llibertat d'un membre del col·lectiu de Traperos de Emaús.

Participació a la Plataforma de Suport a Presos i Preses i en la seva constitució com a federació.

Concentració davant de l'Hospital Clínic amb relació al tractament dels presos amb sida en aquest centre.

Concentracions davant del Palau de Justícia, com a protesta per les actuacions del jutge R. Manzanares Codesal.

Seguiment de la querella sobre el tractament que reben els presos afectats per la sida.

Participació en l'organització de l'Escola de Formació per al Compromís Social conjuntament amb el Casal Infantil i Juvenil de Marianao i la Fundació Utopia d'Estudis Socials del Baix Llobregat.

Participació en la constitució d'una Coordinadora de Solidaritat amb els Presos, amb associacions i col·lectius de Madrid, el País Basc, Saragossa i Sevilla.

Iniciatives de treball

Seguiment i suport a diversos projectes d'autoocupació: Recicla, Alternativa i Comerç-Net.

Participació en la fase de disseny de la Llar d'Acollida, recurs promogut des de Càritas de Cornellà.

Participació en el Consell Comunitari de Serveis Socials de l'Ajuntament de Cornellà.

Presentació d'un Programa d'Atenció a Presos per desenvolupar a Cornellà.

Participació en un acte de debat sobre «El Fons Monetari Internacional i el Banc Mundial».

Realització d'un pòster-calendari commemoratiu dels 10 anys d'activitat de l'entitat.

Acompanyaments personals

JJ MM: Es va aconseguir primerament el tercer grau i posteriorment la llibertat condicional. Feina en el projecte Alternativa. Ajut econòmic. Ocupació en treballs de pintura d'acord amb el CIJM.

JJ VV: Suport personal i familiar. Llibertat provisional i assessorament jurídic. Ajut econòmic. Ingress en un servei de drogodependències. Estada en una escola de salut. Feina a Recicla.

MM JJ: Ajut davant d'una situació de crida i cerca. Tramitació i consecució d'un indult.

BB CC: Assessorament per a la millora de la situació penitenciària. Suport personal. Acompanyament per a l'ingrés en una unitat de drogodependències.

MM CC: Assessorament a la família per a la consecució de la llibertat provisional.

AA PP: Assessorament i suport a la família. Ajuts econòmics. Suport en accions de denúncia. Assessorament jurídic. Ajut a la consecució d'habitatge. Treball a Recicla.

JJ FF: Assessorament jurídic, suport i acompanyament a la família.

AAZZ: Assessorament jurídic i suport a la família. Tràmits per al trasllat a Catalunya.

Des de 1995 fins a febrer de 1996

Informació i debat públic sobre marginació

Participació a l'acampada reivindicativa pel 0,7%.

Participació a l'acte d'homenatge a Joan N. García-Nieto organitzat pel CIJM.

Participació en el II Fòrum «Justícia per als empobrits» organitzat pel col·lectiu KAIRÓS.

Participació a diversos debats sobre el nou Codi Penal.

Publicació d'un article a la revista del col·lectiu d'estudiants ASAC amb motiu de la Setmana de la Solidaritat i a la revista publicitària comarcal *Exprés*.

Participació conjuntament amb altres col·lectius a l'Espai Alternatiu de la Festa Major de Cornellà.

Organització d'una xerrada-col·loqui sobre marginació amb la participació d'Enrique de Castro de la Coordinadora de Barrios de Madrid.

Acte en record d'Eugenio García del Rincón, president de la Coordinadora.

Participació en entrevistes i debats a diferents mitjans de comunicació: Ràdio Sant Boi, Ràdio Cornellà i Ràdio Ciutat Vella.

Reunió informativa conjuntament amb la Plataforma de Suport a Presos i Preses amb el grup parlamentari d'Iniciativa per Catalunya-Els Verds al Parlament de Catalunya.

Pròleg del llibre *Cárcel e indefensión social* publicat per l'editorial Bosch i subvencionat per la Diputació de Barcelona, Àrea de Serveis Socials.

Concentració pública davant de la presó Model amb motiu del Dia Internacional de la Sida.

Participació a la concentració davant del Centre Penitenciari Jaén II per la mort en circumstàncies estranyes d'un pres jove.

Participació a les VII Jornadas de la Federación Andaluza de Asociaciones de Drogodependencias Enlace a Linares.

Presentació de la Coordinadora a la Comunitat Cristiana de Base del barri de Linda Vista.

Participació a la concentració de suport a l'associació ASAPA (Asociación de Apoyo a Presos de Aragón) a Saragossa.

Edició d'un vídeo resum sobre les activitats de la Coordinadora titulat *10 anys de solidaritat, de denúncies i d'experiències*.

Organització dels sectors afectats

Organització d'un col·loqui sobre «Salut, drogues i sida».

Participació en una Jornada Pro-Presos organitzada per l'Ateneu de Cornellà.

Participació i organització de la III Trobada Estatal de Grups i Associacions.

Contactes amb els professionals del CAS Font Santa i del Centre de Dispensació de Metadona de l'Hospital de Bellvitge.

Sortida de convivència de la Coordinadora.

Creació d'un espai de debat específic sobre ocupació i foment d'iniciatives d'autoocupació.

Creació d'un espai de trobada sobre autoajut.

Gestions per aconseguir un nou local per a la Coordinadora.

Suport a diversos grups de joves: col·lectiu d'insubmisos de Cornellà, grup de joves La Murtra del barri del Carmel.

Iniciatives de treball

Manteniment del suport a la creació de petits projectes d'autoocupació: Recicla, Alternativa, Comerç-Net, Cooperativa de Construcció Marianao.

Relació amb la Regidoria de Treball de l'Ajuntament, amb el Servei d'Assessorament per a la Creació d'Empreses (SACE) de l'INEM i amb Acció Solidària contra l'Atur.

Presentació de projectes al programa europeu LIEN.

Participació de Reciclatge SCCL a les Trobades Estatals de Recuperadors.

Contractació d'una persona per treballar a la Coordinadora durant sis mesos.

Presentació de projectes al Programa d'Ajut Financer per a Projectes d'Accions contra l'Exclusió Social 1995 de la Comissió Europea.

Posada en marxa de manera experimental del Programa d'Atenció a Presos aprovat pel Consell Comunitari de Serveis Socials.

Participació en la constitució de la Mesa Cívica pels Drets Socials de Cornellà.

Participació als debats mensuals organitzats pel col·lectiu KAIROS.

Participació a la reunió organitzativa de l'experiència «Viure sis mesos amb el salari mínim» impulsada per col·lectius i associacions europees a Lió (França).

Organització del seminari «Marginació i exclusió social: els presos» en el marc de l'Escola-Taller de Formació Social que es desenvolupa en el CIJM.

Suport a les campanyes «Acusació particular en el cas GAL», «Fòrum alternatiu a la Conferència del Mediterrani» i «Contra l'Europa del capital».

Reconeixement del Consolat en Rebel·lia de Chiapas (Mèxic) a Barcelona.

Manifest «Per la transparència en el comerç d'armes» dut a terme per Greenpeace, Amnistia Internacional i Metges sense Fronteres.

Acompanyaments personals

AHG: Informació sobre el cas, gestions conjuntes amb amics per millorar la seva situació carcerària a Veneçuela.

ICD: Acompanyament en la presentació al jutjat per una situació de crida i cerca, i manteniment en una comunitat terapèutica.

AZD: Col·laboració amb la família per al trasllat a Catalunya. Suport a la petició de refosa de condemna sol·licitada. Entrevistes amb la Direcció General de Serveis Penitenciaris i Rehabilitació (DGSPR) sobre la seva situació. Visites al Centre Penitenciari de Can Brians.

JARL: Col·laboració amb la seva mare per gestionar el seu trasllat a Catalunya. Visites al Centre Penitenciari de Quatre Camins i a l'Hospital Penitenciari de Terrassa. Entrevistes amb la DGSPR sobre la seva situació.

BCH: Gestions per a una cura de desintoxicació. Ajuts econòmics. Assistència en la posterior entrada a la presó. Testimoni en els judicis pendants.

JTT: Acompanyament en el judici. Entrevistes amb els professionals del centre penitenciari sobre el cas. Visites i correspondència postal. Contactes amb la família.

JAL: Informació i acompanyament a la família, assessorament jurídic. Gestions amb professionals de la presó. Suport a la tramitació i consecució d'excrceració per l'article 60.

AFP: Suport al projecte d'autoocupació que desenvolupa. Acompanyament en un judici pendent. Ajuts econòmics.

JCD: Ocupació laboral a Recicla. Acompanyament i informes socials en judicis pendants. Ajuts econòmics. Gestions per a l'ingrés en un programa de metadona. Acompanyament per a tractament sanitari.

ESP: Gestions amb la Regidoria de Treball de l'Ajuntament per a una contractació laboral.

JLFP: Visita a la presó. Informe social donant suport a la concessió del tercer grau penitenciari.

RAF: Informació sobre les possibilitats de millora de la seva situació de toxicomania i de judicis pendents.

LHR: Assistència jurídica en causes pendents. Atenció jurídica i emocional en una detenció amb presumptes maltractaments.

MGM: Informació i acompanyament en la seva situació de toxicomania. Gestions per a l'entrada en un programa de metadona.

AGZ: Informació sobre possibilitats de millorar-ne la situació. Acolliment familiar. Ocupació en el projecte Alternativa. Gestions i informes al centre penitenciari sobre la seva situació penal, laboral i social.

NUR: Informació i acompanyament en el procés de desnonament de l'habitatge. Gestions per aconseguir ajut econòmic per a un nou habitatge. Contactes amb la família. Atenció en la detenció.

IVA: Oferiment de suport a una possible petició d'indult sol·licitada per la família.

DVD: Informació i assessorament per millorar la seva situació un cop obtinguda la llibertat condicional. Gestions per a una contractació laboral.

<i>Pròleg</i>	5
Experiència i compromís	5
<i>Breu història de la Coordinadora</i>	11
El Cornellà de mitjan anys vuitanta	11
Les primeres experiències d'ajut mutu	17
L'ocupació del Lokal Social	20
1990: la creació de la Coordinadora	25
Recicla: projecte autoocupacional de joves	29
1990-1995: cinc anys de vida	33
<i>Els diferents àmbits d'actuació</i>	39
La pobresa i l'exclusió social	39
Els presos i les presons	42
Les drogodependències	50
L'atur i l'autoocupació	55
Les polítiques socials i la violència de la societat	58
<i>Dues persones clau: en Joan i l'Eugenio</i>	63
<i>Annex</i>	67

1. TRAJECTE LABOR (exhaurit)

És una cooperativa d'educadors especialitzats que pretén la reestructuració de la personalitat dels joves, a través de la convivència i la participació social.

2. CENTRE DE FORMACIÓ I PREVENCIÓ DE MATARÓ

Actua en el camp de la prevenció i la reinserció social de joves inadaptats. Opta per acollir activament la demanda concreta de cada noi i noia que s'hi adrecen.

3. MOVID'A

Moviment d'aturats del barri de la Mina, de Sant Adrià de Besòs. És una associació que té per objectiu l'ocupació juvenil. Pretén la integració dels joves al món laboral i a la societat on viuen.

4. LA VOLA

És una entitat que treballa en el camp de l'educació ambiental. Pretén que la societat, i en especial l'escola, participin activament en la solució dels problemes del medi ambient.

5. FUSTALL

És una associació que treballa en la formació i en la inserció social de nois amb problemes de fracàs escolar, en atur, propers al món de la delinqüència i la drogodependència.

6. MOVIBAIX

És un moviment educatiu en el temps lliure infantil i juvenil del Baix Llobregat. Ofereix serveis als centres d'esplai i als ajuntaments de la comarca amb un caràcter de servei públic.

7. EDUCACIÓ D'ADULTS A LA PERONA

Una experiència compromesa en la transformació de les deplorables condicions de vida de la comunitat gitana de la Perona, un barri de barraques desaparegut a Barcelona.

8. AULA-TALLER CRUÏLLA

És un servei que s'adreça a nois i noies dels barris barcelonins de Ciutat Me-

ridiana, Torre Baró i Vallbona que han deixat l'escola i no treballen.

9. CEPA (Centre d'Ecologia i Projectes Alternatius) (exhaurit)
Associació ecologista, científica i independent, que es proposa dotar d'una cobertura tècnica els grups de base i els moviments populars que promouen la defensa del medi i la qualitat de vida.

10. ESCOLA D'ADULTS LA VERNEDA-SANT MARTÍ

És un centre educatiu amb un projecte pedagògic i social definit: públic, pluralista i participatiu, integrat en el barri. Actua en la línia del que s'anomena desenvolupament comunitari.

11. CASAL DELS INFANTS DEL RAVAL

És un servei que té com a objectiu proporcionar als nens i nenes del barri del Raval de Barcelona l'esbarjo, l'educació i d'altres condicions de vida de què estan mancats però als quals tenen dret.

12. EXPERIÈNCIES D'ALFABETITZACIÓ

Tres col·lectius d'alfabetització —d'Osona, Castelldefels i la Mina— posen en comú les seves experiències i hi reflexionen conjuntament.

13. CLUB INFANTIL JUVENIL BELLVITGE

És una entitat pionera en l'educació en el lleure en el nostre país que presta un servei a la societat, des del barri de Bellvitge, a través de l'educació en l'esplai i el temps lliure.

14. TALLER ELS TRES TURONS

És una associació del barri del Carmel de Barcelona que treballa per a la rehabilitació i reinserció laboral i comunitària de persones amb trastorns psíquics.

15. TRINIJOVE

Una experiència de desenvolupament local a través de la promoció ocupacional, la inserció laboral, la informació i el lleure creatiu.

16. L'ESCOLA DEL BAIX

És una escola de formació de monitors i un centre d'investigació i documentació sobre l'educació en el lleure infantil i juvenil, a la comarca del Baix Llobregat.

17. CP'AC

Centre de Promoció i Gestió d'Iniciatives d'Autoocupació Juvenil de Catalunya. És un equip de joves professionals dedicats a l'assessorament en la creació de petites empreses i a la formació d'emprenedors.

18. ESCOLA DE L'ESPLAI

Ofereix cursos d'animació sociocultural i d'educació en el lleure, social i ambiental, contemplant alhora les dimensions humana i transcendent.

19. CASAL INFANTIL I JUVENIL DE MARIANAO

Des que, l'any 1985, el moviment de joves del barri de Marianao (Sant Boi de Llobregat) va ocupar un edifici il·legal a tall de *squatters* fins avui, el CIJM ha desplegat una intensa activitat social.

20. UN MODEL D'ESCOLA DINTRE DE LA PRESÓ

L'experiència de cinc anys de treball docent a l'escola de la presó de dones «Concepció Arenal» i a la presó d'homes «Salvador Dalí». Una tasca educativa ben poc coneguda i en un context marcat per una dura problemàtica social.

21. CASAL DE CULTURA DE SANTA COLOMA DE GRAMENET

L'any 1976 un grup de persones sensibilitzades del barri de Santa Rosa va organitzar-se per impulsar un moviment de cultura popular compromès en la transformació de la societat des de la base.

22. EL SERVEI COLÒNIES DE VACANCES

És una entitat amb més de 25 anys d'història, amb vocació envers els infants, l'educació i la cultura. Actualment ofereix serveis de suport i d'infraestructura, fonamentalment cases de colònies.

23. ESCOLA D'ADULTS CONCÒRDIA

L'any 1975 sorgiren arreu de Catalunya diferents nuclis d'escoles d'adults lligades a moviments populars i d'ense-

nyants: un d'ells era el de Sabadell. El curs 1989-1990 diverses escoles s'unificaren en el Centre d'Adults Concòrdia.

24. ÀREA CULTURAL ORIOL

En el barri del Riu Nord, a Santa Coloma de Gramenet, un grup de persones desplega, des de l'any 1980, una tasca social, cultural i humanista adreçada a un col·lectiu que comprèn des dels infants i el jovent fins a la tercera edat.

25. MOVIMENT DE CENTRES D'ESPLAI CRISTIANS

Una realitat eclesial que està caracteritzada pel fet de proposar un projecte educatiu en el temps lliure a través d'una institució educativa com és el centre d'esplai.

26. EL SAFAREIG. GRUP DE DONES FEMINISTES DE Cerdanyola

És un grup plural, amb dones de diferents orígens i concepcions. El fet de ser un grup «de poble» possibilita d'incidir en la realitat del municipi i de participar activament en la creació de serveis i activitats per a les dones.

27. FORMACIÓ PROFESSIONAL I PRÀCTIQUES A L'EMPRESA A CATALUNYA

La reactivació econòmica a partir de la primera meitat dels anys vuitanta va fer emergir un nou model de transició al treball, que valora la formació de base i les capacitats de polivalència i d'iniciativa.

28. ESCOLA D'ACCIÓ ESPECIAL F. GARCÍA LORCA

L'experiència va començar el curs 1980-1981, al barri de Sant Roc, a Badalona. Va sorgir per acollir els nens i nenes —principalment de famílies gitanes— que, a causa de la seva marginació, no havien estat escolaritzats.

29. MINYONS ESCOLTES I GUIES SANT JORDI DE CATALUNYA

Engloba un total d'11.000 nois i noies d'uns 150 agrupaments, pertany a l'Escoltisme i Guiatge Catòlic i segueix els principis i el mètode fundat per Lord Baden-Powell, adequat a l'actualitat i adaptat a la realitat social i nacional de Catalunya.

30. FUNDACIÓ SANT PERE CLAVER
Des de la seva creació l'any 1987, la seva tasca assistencial envers les persones desvalgudes s'ha desplegat de forma sorprenent: el Grup Menjadors d'Infants, el Centre Obert Arrels, el Servei d'Acollida Els Quatre Vents. .

**31. COLLECTIU DE CULTURA
POPULAR DE SANT VICENÇ
DELS HORTS**

Sorgeix l'any 1982 d'un grup de professionals de l'ensenyament, animadors de grups de joves i gent amb inquietuds envers el món juvenil.

32. CAN ENSENYA S.A.L.

És el resultat d'un procés iniciat l'any 1977 a Nou Barris (Barcelona) per una Cooperativa-Taller que treballava amb criteris terapèutics en un col·lectiu de minusvàlids. .

33. CENTRE ESCLAT-BELLVITGE

El Centre Esclat-Bellvitge és una entitat sense afany de lucre que promou diversos projectes socioeducatius adreçats a tota la població del barri, infants i joves, si bé incideix d'una manera especial en els col·lectius d'inadaptats i en la població en situació de risc.

34. CASAL L'AMIC DE CAMPCLAR

Campclar és un dels barris tarragonins amb problemàtiques socials més greus. Des de 1983, un grup de joves inicia una tasca educativa que desemboca, l'any 1988, en la creació del Casal l'Amic.

**35. PROGRAMA SOCIAL
DEL COL·LEGI SANT IGNASI**

Es basa en el voluntariat social i la sensibilització envers la marginació. Des de l'escola es pretén que l'alumnat realitzi un procés de conscienciació que porti a un compromís de vida al servei dels altres i en favor de la justícia.

**36. ADSIS (Associació de Serveis
d'Iniciativa Social)**

És una entitat que promou i realitza serveis i activitats de caire social. D'entre els seus projectes hi ha els Tallers d'Iniciació Professional, el Centre Obert «Pàrula» i Xarvol, xarxa de voluntariat.

37. GRANJA-ESCOLA SINAI

Un projecte per a joves que no poden integrar-se ni a Formació Professional

ni al món laboral. «Per a adolescents que l'escola no entén: una escola diferent».

38. COLLECTIU RONDA

Despatx d'advocats creat l'any 1972. Actualment segueixen en la tasca sobre les bases ideològiques d'unitat, independència, democràcia de base i anticapitalisme, des d'un model autogestionari; així de clar.

39. LA SAMBA KUBALLY

És l'Escola Africana d'Adults de Santa Coloma de Farners. Està compromesa en la recerca d'un model d'intervenció en matèria de formació de treballadors estrangers extracomunitaris.

**40. EL CENTRE D'ACOLLIMENT
PER A AFRICANS
SANT PAU DE MATARÓ**

Neix l'any 1983 a partir d'una interpel·lació que es fa la comunitat parroquial: què podem fer en favor dels africans que viuen a la zona? La resposta és un conjunt d'activitats i serveis de tot tipus.

41. ATENEU POPULAR SANT ROC

Des de la seva fundació l'any 1987, és un nucli dinamitzador d'aquest barri badaloní. Els seus objectius s'actualitzen de curs en curs a fi de respondre a les necessitats i als reptes.

42. SETEM

És una ONG de cooperació internacional, però no es dedica a la recaptació de fons ni al finançament de projectes de desenvolupament al Tercer Món. El seu capital són els seus voluntaris, formats i capacitats per a «col·laborar i aprendre».

43. GRUP DE SOLIDARITAT AKWABA

És una entitat nascuda l'any 1992 de l'Agrupament Escolta Arrels al barri de Collblanc-Torrassa, de la ciutat de l'Hospitalet. Formada per joves, adults i gent gran, col·labora i organitza campanyes humanitàries i accions puntuals dirigides a la gent més necessitada de l'Hospitalet i del Tercer Món.

**44. ASSOCIACIÓ D'ESPECTACLES
INFANTILS I JUVENILS
ALS BARRIS LA RODA**

Moviment format per nombroses entitats infantils, juvenils i culturals de prop de

quaranta barris i poblacions de Catalunya. Programa espectacles per a infants als barris durant el curs escolar, un cop al mes. Organitza, també, tallers de reciclatge adreçats als joves i als monitors que estan en contacte amb els infants i s'ocupen de la seva educació en l'àmbit no formal. Una vegada l'any, fa la «Tamborinada».

45. FUNDACIÓ ENGRUNES

Entitat d'Esplugues de Llobregat que treballa al costat dels marginats amb l'objectiu de fer camí conjuntament amb ells i de lluitar contra la injustícia social, actuant des de dues perspectives: el treball com a instrument vertebrador i normalitzador, i el creixement personal com a via per esdevenir lliures, feliços i autònoms.

46. L'ATENCIÓ SANITÀRIA ALS IMMIGRANTS. L'EXPERIÈNCIA DEL CONSORCI SANITARI DE MATARÓ
El Consorci Sanitari de Mataró ha afrontat el repte d'oferir atenció sanitària als immigrants africans, des de l'actitud de reconèixer el fet de la diversitat cultural i ètnica, i de combatre els tòpics imperants sobre la medicina de la immigració.

47. XARXES D'INTERCANVI DE CONEIXEMENTS

Són un espai de trobada i de relació entre persones interessades a intercanviar coneixements, sabers i experiències en un context de comunicació mútua. Es basen en la reciprocitat i en les relacions igualitàries. Els intercanvis són totalment desmonetaritzats.

Subscripcions i comandes:

FUNDACIÓ SERVEIS
DE CULTURA POPULAR
Provença, 324, 3r
08037 Barcelona
Telèfon (93) 458 30 04
Fax (93) 458 87 10

Experiències de Pedagogia Social

Amb la col·lecció d'opuscles «Taleia» la Fundació Serveis de Cultura Popular pretén fer conèixer les nombroses i variades experiències de pedagogia social que es realitzen al nostre país, sovint poc conegudes i reconegudes.

No és en va que la col·lecció porta el nom de «Taleia»: per crear-les i dur-les a la pràctica calen grans dosis d'imaginació, de constància i de solidaritat.

Esperem que aquestes publicacions fomentin l'intercanvi i impulsin noves iniciatives.

Coordinadora Contra la Marginació de Cornellà

La Coordinadora contra la Marginació de Cornellà de Llobregat està formada per persones i entitats que des d'una actitud de compromís volen denunciar les injustícies i les desigualtats que provoquen l'exclusió social i la marginació. La Coordinadora, que entén la marginació com la privació dels drets fonamentals de la persona, s'ha dedicat a ajudar aquells que es troben amb dificultats per accedir als recursos existents, promovent i elaborant iniciatives de treball per a cada problemàtica específica i donant-hi suport. Les seves activitats —inspirades en la proposta fonamental «Les persones són més importants que les coses»— han estat enfocades en la direcció d'intentar resoldre els problemes de treball, d'habitatge, de toxicomanies i de salut del col·lectiu menys afavorit de la societat, i de millorar les condicions de vida dels presos, moltes vegades el darrer graó de l'escala cap a la marginació.

t a l e i a